77-580037

Milliyet

Yeni Dizi 97/1 Haziran 1984/150 Lira

SANAT DERGİSİ

BEYOĞLU

Gündemdeki
Beyoğlu'ndan
Eski
Beyoğlu'na

Milliyet

SANAT DERGİSİ

On beş günde bir yayımlanır
1 Haziran 1984
Yeni Dizi 97/Sıra 457/150 Lira
Sahibi:
Milliyet Gazetecilik A.Ş. adına
AYDIN DOĞAN
Genel Yayın Danışmanı:
AKAL ATİLLA
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
ZEYNEP ORAL
Grafik Düzen:
MUSTAFA EREN
Kapak:
CEMALETTİN MUTVER

Abone koşulları:
Yıllık 3.600 TL. (Taahhütlü 4.800 TL.)
Altı aylık 1.800 TL. (Taahhütlü 2.400 TL.)
(Yabancı ülkeler için ayrıca
posta ücreti alınır)
Kıbrıs'ta satış fiyatı 200 TL.

İlân fiyatları:
Tam sayfa:
Renkli: 60.000 TL. Siyah-beyaz: 45.000 TL.
Yarım sayfa:
Renkli: 30.000 TL. (Siyah-beyaz): 22.000 TL.
1/4 sayfa: 15.000 TL.
Kapak içleri (Siyah-beyaz): 80.000 TL.
Arka kapak (Renkli): 100.000 TL.

Adres:
Milliyet Sanat Dergisi
Nuruosmaniye Cad. 65-67
Cağaloğlu-İstanbul Tel: 522 44 10

2
GÜNDEMDEKİ BEYOĞLU'NDAN ESKİ BEYOĞLU'NA

● Beyoğlu geceleri

Salâh Birsel

● Sait Faik'in "Beyoğlu" röportajı

● Beyoğlu'nun tarihçesi

İlhami Soysal

● Dünkü Beyoğlu, bugünkü Beyoğlu

Haldun Taner

● Edebiyatımızda Beyoğlu

Konur Ertop

● Anılarla Eski Beyoğlu

Agop Arad, Mahmut Baler, Turgut Boralı, Hüsamettin Bozok, Baha Gelenbevi, Nuri İyem, Bedia Muvahhit, Elif Naci ve Vasfi Rıza Zobu anlatıyorlar.

20
37. CANNES FİLM ŞENLİĞİ

Yavuzer Çetinkaya

24
ERCÜMENT BEHZAT LAV

Şükran Kurdakul

25
VASIF ÖNGÖREN

Seçkin Cılızoğlu

28
GENÇ ŞAİRLER

32
"PRE-RAPHAELİTE" SERGİSİ

Nilgün Çelebi

35
PETER USTİNOV'UN İNCE MEMED'İ

Nuri Çolakoğlu

Gündemdeki
Beyoğlu'ndan
Eski Beyoğlu'na

Beyoğlu geceleri

Salâh Birsel

İstanbul Belediyesi, "Beyoğlu'nu Güzelleştirme Kampanyası" adı altında, Beyoğlu'na çağdaş bir görünüm vermeyi ve buraya eski saygınlığını kazandırmayı amaçlayan bir girişimi başlatmış bulunuyor. (Bu konuda, Beyoğlu Belediye Başkanı Halûk Öztürk Atalay'la yapılan konuşmayı 64. sayfamızda bulacaksınız). Söz konusu girişimin, "bu beldenin her taşında adı yazılı olan" ünlü yazarımız Sait Faik'in 30. ölüm yıldönümünde gerçekleştirilmesi ise ilginç bir rastlantı olmuştur. Bu sayımızda, gündemdeki Beyoğlu'ndan yola çıkarak, çeşitli yönleriyle "Eski Beyoğlu"nu gündeme getirirken, otuz yıl önce aramızdan ayrılan Sait Faik'i bir kez daha saygıyla anıyoruz.

"Nektar" İstiklâl Caddesi'nde, eski Galatasaray tramvay durağının karşısında, Sahne Sokağı'nın sağ köşesini tutardı. Sonradan Dore ayakkabı mağazasına dönüşecek olan birahane, 1940 yıllarında, bizim kuşağın daha çok gece yarısına doğru, sinema çıkışında, damladığı bir yerdi.

O zamanlar sinema topumuz için — Sait Faik, Cavit Yamaç, Samim Kocagöz, Sabahattin Kudret ve Salâh Birsel— bir zaman ve efkâr öldürme makinesidir. İkinci Dünya Savaşı'nın kan ve işkence dökücü haberlerinin verdiği bunalımı biz orada, hiç değilse iki saat boyunca unutmaya çalışırdık. Kimimiz savaşın ne kadar çok film seyredilirse o kadar tez biteceğine de inanıyordu. Çokluk da en ucuz yerleri yeğlerdik. Saray, Sümer ya da Lâle sinemalarında isek yerimiz "ikinci balkon"dur. Melek'te, İpek'te "ikinci balkon" olmadığı için buralarda da "birinci" adıyla anılan ve yıldızların yüzlerini aşağı doğru sürahi gibi uzatan ön sıralara sığınmak zorunda kalırdık.

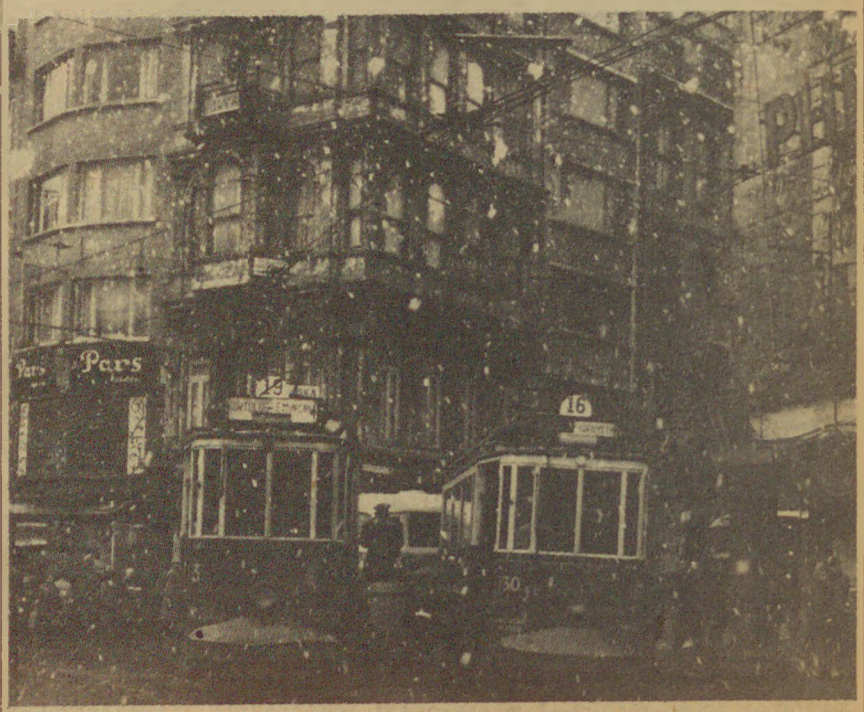
Vay beni, çoğumuzun kuşamı da ona göreydi. Sait'in başında soluk ve eciş-bücüş bir fötr, sırtında kirden rengi belli olmayan bir trençkot bulunurdu. Pantol dizlerinin çıkıklığı ise durumunu kış başından yaz başına korurdu. Salâh Birsel de dört düğmeli koyu kahve giysisini, yaz - kış üstünden çıkarmamaya bakardı. Karyağdılı kurşunî paltosunun yakası da her zaman kalkık dururdu. Bu, onu hem soğuğa karşı daha bir korur, hem de, kıtipyoz bir terziye diktirildiği için pot veren yakanın —terzi suçun Salâh Birsel'in sol omzunun düşüklüğünden kaynaklandığını söylemiştir— zingirdekliğini gözlerden saklar.

Ahmet İhsan Tokgöz'ün **Servetifünun** dergisini yöneten Cavit de başında, Robert Mitchum'unki gibi büyükten büyük bir fötr gezdiriyordur. Ama şapkanın göze batmaması için onu arkaya devirmiştir. Gerçekte bu, her zaman açık duran ağzından ileri doğru fırlayan otuz iki dişinin daha iyi görünebilmesi içindir. Çünkü bunlar herkesi zınk diye durduran bir beyazlıkta ve polimdedir.

Samim de incecik kurşunî-bej bir yağmurlukla katılır kervana.

Sait'inki gibi, bu dış görünüm tırıllıktan değildir. Sporculuğundan gelen birşeydir. Ne ki yürüyüşü, eskiden İzmir Erkek Lisesi futbol takımının sağaçığını doldurduğunu, 100 metrede insana parmaklar ısırttığını belli edecek hiçbir kıpırtı göstermez.

O yıllar, sinemalar da bize en estirikli, en kibar hoppası filmlerini sunmak için birbirleriyle yarışıyorlardır. Biz de o olaylar mezbahası filmlere, soğanlı yumurtaya koşar gibi koşardık. Filmlerde hiçbir olay ayaküstü bırakılmazdı. Hemen yere yatırılır, kanı akıtılırdı. Bizse, o vakitler bunu pek sezinleyemezdik. Bir olay, onunla girintisi, çıkıntısı olmayan başka bir olayla bağlandığında da —bu iş çokluk müsikî aracılığı ile olurdu— gıkımızı çıkarmazdık. Üstelik olayların

Beyoğlu'nun tramvaylı döneminden bir görünüş (Ara Güler arşivi)

mantık zincirini paralamalarından, gelip başımızın üzerinde patlamalarından da ayrı bir tad devşirirdik. Bu us alınaz ve kaşkariko serüvenler bizim iç dünyamızı da uykuya yatırırdı. Perdede birtakım siyahlı - beyazlı görüntüler ordan oraya koşururken biz de kendi koltuklarımızda başka düşüncelere dalar, bir çağrışımlar denizinde yitip giderdik.

Melek Sineması'nda John Ford'un **Vadim O Kadar Yeşildi Ki...** filmi seyredilmiştir. Başrollerde Walter Pidgeon ile Maureen O'Hara büyük alkışlar almıştır. Walter Pidgeon II. Dünya Savaşı'nın en kadın oburu oyuncularından biridir. O ağır ruhlu Greer Garson'la da **Misis Miniver**'de —yönetmeni William Wyler— görünecektir.

Bizim unutamadığımız film ise Ernst Lubitsch'in **To Be Or Not To Be**'sidir. Lubitsch onu 1942'de Hollywood'da çevirmiştir. Sarışın ve ekmek suratlı Carole Lombard'ın da son filmidir o. Bir süre sonra yıldızın ışıklı bedeni yalnızlık ülkesinden sonsuzluk ülkesine göç edecektir.

Rita Hayworth adını sıkışıklıktan kurtaran **Gilda** filmiyle Elizabeth Taylor'un kirpikleriyle perdeyi deldiği **Rapsodi** de —her ikisi de Charles Vidor'un elinden çıkmıştır— Melek Sineması tarihinde kendine büyük seyirci çekmiş kurdelalardandır.

Robert Rossellini'nin **Stromboli**'si de 1951 yılında burada gösterilmiştir. İngrid Bergman filmde sanatının bütün tangosunu döktürdüğü halde, Rossellini'nin dört başı bayındır senaryolarla film çevirmek istemeyişi, çekim sırasında da yüreğinden hiçbir şey kopmayışı nedeniyle **Stromboli** tüm seyircileri fısıltıya vardırmıştır.

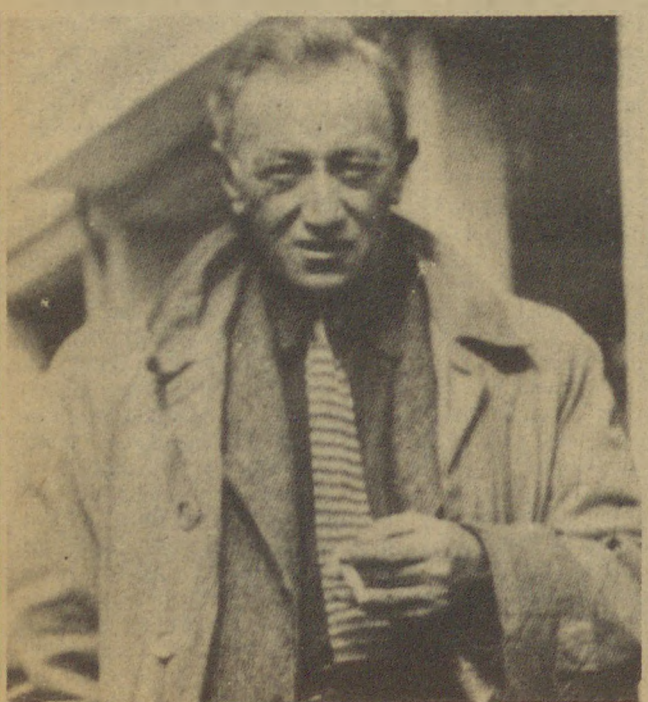
Vittorio De Sica'nın **Bisiklet Hırsızları** da burada—sinemanın adı artık Emek olmuştur— eleştirmenlerden dört yıldız almıştır. De Sica'nın **Yuvasızlar**'ı da (İl Tetto) yine 1958'lerde burada gösterilmiştir. Visconti'nin **Beyaz Geceler**'i de yine o yıllarda bir şataraban peşrev kaldırmıştır. Onun **Senso**'su (Alida Valli, Farley Granger) ile **Düşman Kardeşler**'i (Alain Delon, Annie Girardot) ise artık Alyon Sokağa taşınmış ve Yeni Melek adını almış olan sinemanın yeni salonunda vizyona girer. Yeni Melek'te Hitchcoock'un **Arka Pencere**'si (James Stewart, Grace Kelly) ile Joseph L. Mankiewicz'in **Jül Sezar**'ı (Marlon Brando, James Mason) da padişah davulu gibi gürlemiştir. Preminger'in **Dönüşü Olmayan Nehir**'i de Marily Monroe ile Robert Mitchum'u Atlas Sineması'nın perdelerine mıhlamıştır. Film, kimi ters planlarla da dikkati çekmiştir.

Atlas Sineması King Vidor'un **Kanlı Aşk** (Duel in the Sun) filmiyle Jennifer Jones ile Gregory Peck'i yerlerde süründürmekle de ünlüdür. Nicolas Ray'in **Jesse James'in Maceraları** (Robert Wagner, Jeffrey Hunter) ile Fellini'nin **Sonsuz Sokaklar** (La Strada) bombaları da burada patlamıştır. Fellini'nin, Broderick Crawford'u papaz fistanıyla uçsuz bucaksız tarlalarda koşturduğu **Kalpazanlar Çetesi** (İl Bidone) filmi ise Saray Sineması'nın bir festesidir.

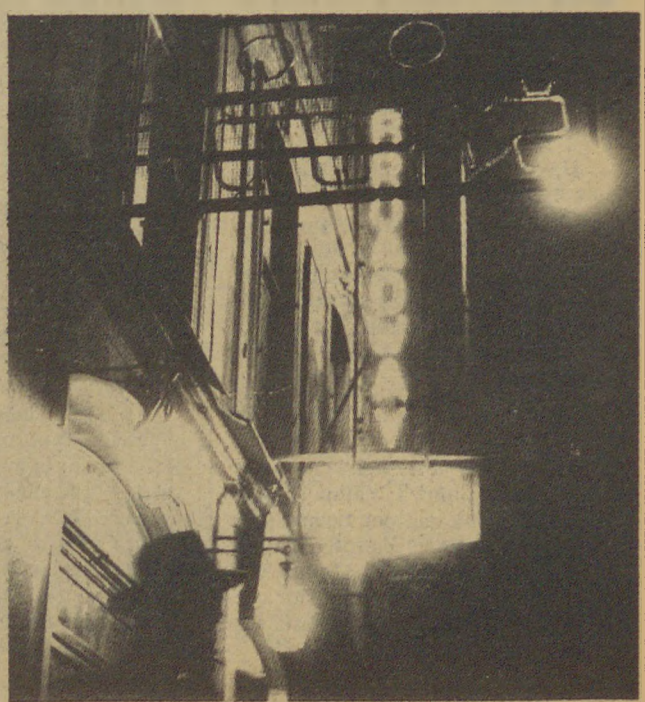
Saray Sineması genellikle Fransız ve İngiliz filmleri geçmekle tanınmıştır. Laurence Oliver'nin 1948'de çevirdiği **Hamlet** de orada oynamıştır. Laurence Olivier, yine burada, bastı bacak Merle O'Beron'la birlikte **Ölmeyen Aşk**'ı (Wuthering Heighs) süse ve püse vurmuştur. Orson Welles'in **Othello**'su da 1948'de burada büyük alkışlar devşirmiştir.

Toulouse Lautrec'in yaşamını öyküleyen John Huston'un **Kırmızı Değirmen**'i (Moulin Rouge) de o zıkkım suratlı Jose Ferrer'le burada seyircilerin nurunu ve pirini öldürmüştür. Buna karşılık Fransız yönetmeni René Clair'in 1945'te Amerika'da çevirdiği **Korkunç Şüphe** filmi de —ki senaryo Agatha Christie'nin **On Küçük Zenci** romanından çıkarılmıştır— büyük yürek pıtpıtlarıyla seyredilmiştir.

Savaştan sonra Saray Sineması Yeni - Gerçekçilik akımı içinde yer alan Rossellini'nin **Roma Açık Şehir**'ini de geçmiştir. Ama Yeni Gerçekçi İtalyan filmlerine asıl kucağını açan Sümer Sineması'dır. Giuseppe De Santis'in **Acı Pirinç** (Riso Amaro) ile **Acı Lokma** (Roma Ore II) kurdelaları da burada çıkmıştır seyircilerin karşısına. Bunlardan birincisi Silvana Mangano'yu, ikincisi de Lucia Bose'yi göklere fırlatmıştır. Renato Castellani'nin **Fakir Aşıkların Romanı** (I Sogni nel Cassetto) da 1958 yılında burada gösterilmiştir. Nedir, Sümer Sineması da artık Küçük Emek Sineması diye anılıyordur. Alberto Lat-

Sait Faik: "Beyoğlu'suz bir İstanbul düşünülemez"

60'lı yılların Beyoğlu'sundan bir gece görünümü

tuada'nın **Dişi Kurt**'unun (La Lupa) ateşi de burada yükselmiştir. Kerima bu filmde herkese "Kadın dediğin böyle olur" dedirtmiş biridir.

Yeşil Çam Sokağı'nın köşesindeki Lüks Sineması da savaş yıllarında **Arabacının Kızı Dünyaşka** gibi kimi sıradan ALman filmleriyle kalabalıkları kendine çekmiştir. Gérard Philipe'in oynadığı **Kahraman Aşık** (Fanfan-La-Tulipe) ki yönetmeni Christian Jacque'tır burada gösterilmiştir. Aklımda kaldığına göre René Clair'in **Gece Güzelleri** (Les Belles-de Nuits) de —başrolde yine Gérard Philipe— burada gün ışığına çıkmıştır.

Nicolas Ray'in **Asi Gençlik**'ine (Rebel Without a Cause) gelince, o filmden sonra tüm İstanbul James Dean'in adını nereye koyacağını bilememiştir. George Stevens'ın **Devlerin Aşkı** filmi de bir süre sonra yine James Dean'i İstanbulluların karşısına çıkaracaktır. Aralıkta Elia Kazan'ın **Cennet Yolu** filmi vardır ki o da bir James Dean festesidir. Şenliği özellikle sinemaskop perdeyi dolduran kelle görüntüleri fıştıklıyordur.

Lale Sineması Makbul İbrahim Paşa gibi makbul bir sinemadır. İkinci balkonu pek alengirli, pek kestane gözlüdür. Frank Capra'nın **Cihan Hâkimi** (Meet John Doe) filmi de Gary Cooper'e burada bir koyundan iki post çıkartmıştır. George Stevens'in **Vadiler Aslanı** (Shane) kurdelası da burada hem yıkanmış hem çalkalanmıştır. Aynı yönetmenin **İnsanlık Suçu** (APlace in theSun) yapıtını ise Ar Sineması kapmıştır. René Clair'in **Hileli Aşk**'ı (Les Grandes Manoeuvres) da burada yine Gérard Philipe'e yedi renk Acem dibası giydirir. Yalnız bu kez bir yanında Michéle Morgan varsa, bir yanında Brigitte Bardot vardır.

Şimdi söz geldi mi İpek Sineması'na. Küçük Emek Sineması'nı solunuza alıp da Taksim'e doğru yürümeye başlarsanız yüz metre sonra, yine sol kolda, İpek Sineması'na raslarsınız. Burası 1950 yılından sonra yerini Komedi Tiyatrosu'na bıracaktır. Gerçekte sinema Yeşil Çam Sokağı'nın sol köşesini tutan büyük yapının küçük bir parçasıdır. Eskiden, Abdülhamit çağında, İstanbul'un en ünlü iki terzisi Mir ve Cotureau adıyla sanatlarını bu yapının Cadde ile Yeşil Çam Sokağı'nın köşesinde yürütüyorlardır. Bina, Mısır Hidivinin kâhyası Abraham Paşa'nındır. İstanbul'un politikacılarıyla parababalarını yıllarca bağrında barındıran **Cercle d'Orient** da binanın üst katındadır. Kulübe sinemanın girişindeki bir asansörle çıkılır. Sinemanın Yeşil Çam Sokağı'na açılan bir kapısı da vardır ki, film sonlarında bir bölük seyirci kendini ordan dışarı atar.

John Ford'un, Steinbeck'in **Gazap Üzümleri** romanından çıkardığı film (başrollerde Henry Fonda ile John Wayne) burada **Lekeli Adam** adıyla geçmiştir. Mankiewicz ise Pearl Buck'un o ünlü romanını **Canavar Tohumu** (Dragonwyck) adıyla uyarlamıştır. 1955 yılında ise Otto Preminger'in **Siyah Karmen** (Carmen Jones) yaratısı Dorothy Dandridge'e ayaklarını pergel gibi açtırıyordur.

Michael Powel - Emeric Pressburger ikilisinin **Kırmızı Pabuçlar** (The RedShoes) filmi ise seyircileri Elhamra Sineması'nda, Moira Schearer'in manzara löpüyle boyamıştır. Ayni ikilinin **Hoffmann'ın Sihirli Masalları** yapıtı ise bu iki sanatçının techinicolor yöntemini kullanmakta üstlerine pek kimse olmadığını ortaya koyuyordur. Gelgelelim, bu artık 1950 yıllarında açılmış olan Divan Oteli karşısındaki Şan Sinemasın'da oluyordur. Moria Schearer, Ludmilla Tcherina ve Robert Helpmann'ın başrol kestiği film tam dört hafta afişte kalacaktır.

Şan Sineması ertesi yıllarda da Jean Renoir'ın **Rüya Gibi Geçti**'si(The River) ile Meksikalı yönetmen Emilio Fernandez'in **Ağa Düşen Kadın**'ını (La Red) geçecektir. **Ağa Düşen Kadın**'da Rossana Podesta'nın çarşı içinde bir yürüyüşü vardır ki, görmek için bütün İstanbul ayağa kalkmıştır.

Roberto Rossellini'nin beyaz yağlı boya fonları büyük bir pervasızlık ve delibozuklukla kullandığı film de **Korku**'dur. Stefan Zweig'in bir öyküsünden çıkarılan filmde yine İngrid Bergman vardır. Bu sinemada gosterilen hoppala filmlerden biri de John Ford'un **Kadın Satılmaz** (The Quiet Man)'ıdır. Ford'un vazgeçemediği oyunculardan ikisi olan John Wayne ile Maureen O'Hara başrolleri paylaşmışlardır.

Savaş yıllarında olsun, onları izleyen yıllarda olsun Beyoğlu'nda daha bir sürü film seyredilmiş, bir sürü film keşkeklenmiştir. Lale Sineması'nın altında, Küçükparmakkapı Sokağı'nın köşesindeki Yıldız Sineması'nda (eskiden **Etoile** sineması) ise sadece bir film izlenmiştir. **Aşktan da Üstün** adıyla oynatılan Hitchcoock'un **Notorius**'ü. Bunda da Hitchcoock'un gözde oyuncusu Cary Grant, İngrid Bergman'a eşlik etmiştir.

KENDİ SOĞANLARIMIZ

Şimdi dönelim yine kendi soğanlarımıza.

Sinemalar dağıldı da kendimizi sokakta bulduk mu, kapağı doğru "Nektar"a atardık. Halit Fahri Ozansoy'un oğlu Gavsi'nin de orda bizi beklediğini görürdük. Gavsi o zamanlar **Son Posta** gazetesinde çalışır ve saat tam onbiri vururken adımını birahaneden içeri atardı. Kabarık, dalgalı ve zifir saçları ve güleç bir yüzü vardı. Papyon kravatı boynundan hiç eksik olmazdı. Yerkatındaki sıra sıra tezgâhlardan —bunların altı açıktır— caddeye en yakın olanı önüne dikilir ve içkisini ısmarlardı. Ama daha rakısının ilk yudumunu ağzına almadan biz bastırırdık. Sait'le ben hemen birer bira ile ayak divanına katılırdık. Bu, Samim'in artık suratını asmaya başladığı andır. Çünkü o bilir ki, böyle yapmasa, midesinin sancıdığını öne sürmese Sait ne yaparsa yapacak ona bir bira yuvarlatacaktır. Oysa Samim'in bir ülseri vardır ki, yıllardan beri rakıya, şaraba yaklaşmasına engel oluyordur.

Gavsi babası gibi şiirler yazar.

Gelgelim, kimse ona ozan adını kondurmaya yanaşmaz. Yalnız Sait elini bira bardağına uzattı mı, onun ozanlığına da kılıç üşürür. Gavsi'nin **Servetifünün** dergisinde "Mesut Olabiliriz de..." adında bir şiiri yayınlanmıştır. Ona o şiiri okutmaya çabalar. Gavsi ise Sait'in hınzır gülüşlerinden işinin içinde alay olduğunu seziyor, o kıyılara hiç kürek çekmiyordur.

Sait işte o zaman şiirin aynası üzerine yeminler, kasemler etmeye başlar. Onu heveslendirmek için şiirin ilk dizesini yola çıkarır:

—Mesuttuk...

Bir yandan da Gavsi'yi dikizlemektedir. Bozuk çalmadığını görürse, dizenin gerisini de şavullar:

—...mesut olabiliriz de.

Gelin görün, Sait dizeyi okurken yüzdeyüz bir yanlışlık yapmış olur. Gavsi:

— Yanlış okudun.

— Hah, işte sen oku.

Halit Fahri'nin oğlu yeterince aman aldırdığına inandığı ve alayla karışık olsa da kendi şiiri üzerinde bunca lâf doğranmasından hoşlanmaya başladığı için belki ellinci kez şiirini geçmeye boyun eğer:

→

Sait Faik'in "Beyoğlu" röportajı

Röportaj yapmaya gidiyorum. Hem de kiminle? Beyoğlu ile. Köprüde düşündüm: Atar tutarım. Veriştiririm. Ahlaksızlığından, kumarından tutun da meşhur bir sokağına, randevu evine, Sürtük Ayten'ine, Sapık Katinasına, eroinmanına, sarhoşuna, meyhanesine, kodoşuna, hovardasına ve ilââhirisine ağzımı açar, gözümü yumabilirim. Ukalâ, günahsız, ahlaklı, terbiyeli gözükmek için riyakâr maskemi takar, üç beş okuyucu avlayabilirim.

Hayır! Beyoğlu'nu batırmak,yermek kadar kolay şey yok. Beyoğlu'nu övmek zor. İyi röportajcı Beyoğlu'na söver. Ben acemi röportajcıyım. Beyoğlu'nu öveceğim. Kötü sokaklarını, kötü insanlarını, sarhoşunu, meyhanesini, her şeyini, her şeyini öveceğim.

Riyakârın maskesini kendini kusursuz sayan muhteşem yalancılara bırakıp gelin beraberce Tünel'e binelim. Yeni ışıklar ne de yakıştı mini mini metropolitanımıza. Yalnız şu çay, gece ilanları yok mu, pek zevksiz şeyler. Hani övecektik? Yalnız... Yalnız zevksizliği yerebilirim... Ondan öte insanoğlunun her kusurunda, her ayıbında, her deliliğinde riyakârların suratına atılmış bir tükürük vardır... İnsanoğlu böyledir. Düzeltmek böyledir. Düzeltmek ona düşmez. Mekteplere, tiyatrolara, konferanslara, sinemalara, sanata, ilme, zevke düşer. İnsanları insana doğru götüren kusurlarıdır. Aman Yarabbi, bunlar ne zevksiz ilanlar! Limon gecesi, Portakal akşamı, Şam fıstığı çayı, Sakız leblebisi suvaresi... İşte bunlar riyakâr ilanlardır. Bu Şam fıstıklarının fıstıklı renkli gecesine ya kız tavlamaya gidilir, ya gösteriş yapmaya.

Tünel'in öteki arabası geçti. Nerede ise yukarıda olacağız. Neon lambalardan biri bozulmuş, balkış gibi çakıyor. Saat altı, altı buçuk. Beyoğlu şıkır şıkır. Mütevazi bir Avrupa caddesinden hiç farkı yok. Genişliğin, aşağı yukarı bir özgürlüğün içinizi doldurduğunun farkında mısınız? İmkânlar bu kırmızı, yeşil, turuncu, binbir cilveli, binbir menevişli ilan ışıklarının içinde parlar. Yalnızlığınıza belki biri ortak olur. O zaman da ortada yalnızlık denilen şey kalmaz.

Şu kütüphanenin kızlardan biri ne şeker şey! Kütüphane sıcak, gazeteler, kitaplar almasanız da elinizin altında. Sürün elinizi, korkmayın. Biraz Fransızca çakarsanız bir gazetenin karikatür altlarını da okuyabilirsiniz... Dostlarınızdan bir kısmı orada: Prevert, Camus, Sartre, Jouhandau... Aman çıkalım buradan! Cebimizdeki on patakozun başka müşterileri var...

Sanki bizi daha ilerde bayramlar, cümbüşler bekliyor. Şu adamı görüyor musun? Naneli Amerikan sigarasından hoşlanır mısın? Ver iki papel sana bir Cool alayım. Ağzının içi küçük diline, nefes boruna kadar serinler, tüttürdün müydü.

Şu gözlüklüye sokulalım istersen... Bize Dolapdere'nin en kıyak Ermeni kızını, Papaz köprüsünün en çapkın...

Galatasaray'a geldik. Prost damarlarım mı kabardı nedir? Şu mektebin bahçesi ne güzel yer. Avrupalıların Squar dedikleri cinsinden bir millet bahçesi olur. Kapının önündeki arslanları, yalakları, şair Fikret'i öteye beriye serpiştir, bir iki kanepe at... Mektebin ne işi var burada? Üniversite mahallesine götür. Binayı ne yaparsan yap, sahne yap, konser salonu yap... galeri yap.. Bir başka güneşli günde Beyoğlu'nun pasajlarını gezeriz. Size oradan insanlar takdim edeceğim. Hele bir fener göstereceğim. 1780'den kalma. Dibinde ne randevular verilmiştir. Bir havagazı fenerciği. Ama fevkalâdedir. Bir de mahalle göstereceğim. Napoli'den mi, yoksa, Palermo veya Floransa'dan mı getirilmiş, Beyoğlu'na atılıvermiştir. Siz karar vereceksiniz; ben değil.

İnsan yeni Türkçe öğrenmiş bir ecnebi olsa, yanına yaklaşan bu esmer, karabıyıklı, bıçkın delikanlının, insanın gözünün içine bakıp:

—Ağabey, rüzgâr gibi geçti, demesinin mânasını bir türlü kavrayamaz. Zavallı ecnebi acaba pek mi hızlı yürüyorum, der yavaşlardı.

Hani karaborsacıların yanımıza sokulup konuşmalarından şaşırmak için pek ecnebi olmak da lâzım gelmez. İstanbullu olmamak yetişir. Bir tanesi, kıranta bir beyin önünde dikildi. Adamcağızı sarılı beyazlı gür bıyıklarından, kırmızı yüzünden, sıfır numara ile kazınmış saçlarından herhalde bir İngiliz albayına benzetmiş olacaktı ki "Bilmem Ne Aylavyu" diyerek bir film adı söyledi. Adam şöyle bir Kandıralı şivesiyle:

—Evlât dedi, ne istiyorsun? Aklını mı bozdun? Ben gâvur muyum baksana bir defa?

—Affedersin beybaba, vallahi seni Coni paşasına benzettim de...

Adam:

—Ulan, dedi, eğer Coni paşası olsaydım gösterirdim ben sana "Aylavyu"yu!

—Hoş gör öyle ise, yolsuzum ne yapalım ağabey!

—Peki anladık ama bu demin yaptığınız ne mene sanattır Allah aşkına. Sorması ayıp olmasın?

—Burada derler beybaba, adıyla sanıyla Borsa!

—Ne Bursası!

—Senin bildiğin Uludağ'ın Bursa'sı değil baba, bunun ismi Kara Bursa. Ötekinin iskelesi Mudanya'dır, denizden gidilir. Buna ise karadan.

Adamcağız laf yetiştiremeyeceğine kanaat getirmiş olacaktı. Başını salladı, uzaklaştı. Bir başka delikanlı elinde kâğıtlar, üzerine yürüdü.

—Sulu matrak! Sulu matrak! Al baba al!.. Okursun, Okursun da gülersin. Vali Bey'imizi yazıyor.

Bir başkası:

—Belinden su alınan sarhoşun ölümünü yazıyor. Alın! Okuyun! İbret alın! Sarhoş alın, diye haykırıyordu.

Şu kırmızı yüzlü, mavi gözlü, uzun boylu adam kimdir bilir misiniz? Ses tiyatrosunun Salih'idir.

—Merhaba Salih!

—Merhaba cânım! Hayatım!..

Şu kız Aylâ Karaca'dır. Yanındaki Naşid'in, o kocaman Naşid'in kızı. Belki daha ismini bile duymadınız. Yakında duyarsınız. Muammer'in tiyatrosunda bir iki dilberle o anasının gözü Celâl Sururi - Muammer isterse çatır çatır çatlasın! Patronlarından da üstün üç sanatkârdır ki Beyoğlu'nun cıvıltısına o iki bavan iki dişi iskete gibi, Celâl de rengârenk, kart, ama gagası kuvvetli bir papağan gibi katılırlar.

Size Celâl'in kolundaki, paltosu omuzlarında, kafası uyduracağı piyeslerde bir adamı tanıtayım. Beliğ Selönü. Halk tiyatrolarına durmadan iskeç, pyes, espri, hikâye yetiştiren mütevazi, büyük tiyatro yazarı. Beyoğlu'nu Beyoğlu eden Beyoğlu kaymakamı mıdır sanırsınız? Ne münasebet? Beyoğlu'nu Beyoğlu eden Salih, Aylâ Karaca, Celâl Sururi, Beliğ Selönü, Naşid'in kızıdır.

Beyoğlu bir âlemdir. Beyoğlu yaşayan, cıvıldayan, kaynaşan, rahatlayan, gülen, eğlenen, yalnızlığa çâre bulan ışıklı, hem şıkır şıkır, hem koku gibi buram buram ışıklı nefis bir caddedir.

Beyoğlu'suz bir İstanbul düşünülemez. Beyoğlu'nu yeren ukalâ yazılarını sakın okumayın! Beyoğlu her şeyiyle övülmeye değer. İnsanlar yarına buradan hazırlanır. Uyumayan koca şehrin ortasında iki üç yüz metre içinde geceleri atan bir yüreği vardır İstanbul'un. Sıkın; Sarıyer'de patlak versin. Çıkarın, ölüversin.

(Yazarın kitaplarına girmeyen bu röportaj 1954'te "Resimli İstanbul Haftası"nda yayımlanmıştır.) ■

Mesuttuk... mesut olabiliriz de.
Saadet şunda, ötekisinde, bizde.
Mırıldanır, konuşulur dudakta.

Nedir, şiir okunurken Sait'in gülücükleri hiç eksik olmamıştır. Gavsi sonunda sevimli bir küfür savurarak şiiri yarıda keser.

İşin tuhafı, Sait bu şiirden gerçekten hoşlanıyordur. Daha sonraki yıllarda **Şimdi Sevişme Vakti** adı altında topladığı şiirlerinden birinin bir dizesi bunu açıkça ortaya koyacaktır.

"Nektar" üç katlı bir meyhanedir.

Üst katlarda daha çok kadınlı - erkekli sarhoşluklar yürütülür. Sinemaya gitmediğimiz akşamlar biz de kimi zaman orta katta keyif yetiştirirdik. Bu kadın garsonu Yani adında ellilik, güngörmüş, kıranta bir adamdır. Bahşiş vermeseniz de havası yerindedir. Üstelik müşterilerinin gönül işlerinde de onlara yardımcı olmaya çalışır. 19 yaşında, canlı bebek bir Rum kızını, Aleksandra'yı, Sait'e tanıştıran, Sait'in suyu çekilmiş değirmene dönmesine yol açan da Yani'dir.

Ne ki, Yavru Artist Sait'in yaşını öğrendiği vakit suratı asmış mı asmıştır:

— Babam yerindesin.

Yüz bin aferin Sait'e ki bağdaşını hiç bozmamış, kızın ağzını da şipnişi bağlayıvermiştir:

— Fena mı? Seni hem baba, hem ağabey, hem de sevgili gibi severim.

Yani'nin karısı da tokgözlü ve gani yüreklidir. İki kadeh parlattık mı, nerden çıkarsa çıkar, gelir masamıza çöker. Kimin yanına mihman olmuşsa da bacağını onun bacağıyla panimiçipanka etmeye koyulur. Ama, ne yalan söyleyeyim, kimse madamanın yanına oturmasını istemez. Lop lop etleri, kalın ve bıyıklı dudakları, yağ tulumu bedeniyle kadının iştah geriletmekten başka bir hüneri yoktur.

Burada ya da yerkatında dünyasını büyütenler arasında zaman, zaman A. Arad, Fethi Karakaş, Ferruh Başağa, Avni Arbaş, Mümtaz Yener gibi ressamlar da boy gösterir. Kimi zaman MuhipBurteçene ile Faiz Turhan da —sonradan avukat olacaktır — düşer. Ama onlar daha çok "Orman"da, ya da Çiçek Pasajı'ndaki "Haçik"te dem alırlar. Yanlarında da Taksim Belediye Gazinosu'nda — şimdiler onun yerinde Sheraton Oteli yükseliyordur— **Zıt Kardeşler** adıyla Show yapan iki arkadaştan biri, Mehdi Zıt — öbürü Osman Zıt— vardır. Mehdi o günlerde felsefe öğrencisidir. Muhip de felsefe öğrencisi olduğu için tanışıklıkları fakültedendir. Muhip'in başka bir özelliği de vardır. İzmirlidir. Ne zaman İzmir'e gidecek olursa da o gece "Orman"da Sait Faik'e raslar:

— Yarın İzmir'e gidiyorum.

Bir, iki, üç.

Sonunda Sait içerlemeye başlamıştır. Muhip'in kendini maytaba aldığından kuşkulanmıştır.

Bir akşam Sait, Beyoğlu Caddesi'nde yine ona raslar. İlkin bir şeyin ayrımında değildir. Kibriti olmadığı için yoldan geçen birinin cigarasından kendi cigarasını tutuşturmak istemiştir.

Ey Yüce Raslantı, o biri de Muhip'tir.

Gözü, aralıkta, Muhip'in yüzüne takılınca birden irkilir:

— Yarın yine İzmir'e mi?

Ey okur, bundan sonrasında benden paso:

Muhip gerçekten ertesi gün İzmir'e gidiyordur. Soruya evet karşılığını kondurunca Sait burnundan dumanlar çıkararak ordan uzaklaşır. Uzaklaşmadan önce de o ünlü küfürlerinden birini savurmayı savsaklamaz.

Beyoğlu'nun her taşına Sait adı yazılmıştır.

O "Orman"da değilse "Balkan"dadır. "Balkan"da değilse, "Degustasyon"dadır. "Degustasyon"da değilse Kuloğlu Sokağı'ndaki "Özcan"dadır. "Özcan"da değilse "Cumhuriyet"tedir. Kısacası Asmalımescit'te ise "Tuna"dadır. Tepebaşı'nda ise "İstanbul", "İzmir", "Lala", "Mustafa", "Faraon" ve "Safa"dadır.

Yok "Safa"da değildir. "Safa"da olan Cahit Sıtkı'dır. Cahit, akşam oldu mu Petrograd'a damlar, oradan kafasına uygun bir iki kişi de kaldırdı mı doğru "Safa"nın yolunu tutar. "Safa" Meşrutiyet Caddesi'nde, İngiliz Başkonsolosluğu'nun arkasında, Tepebaşı'ndan Hammalbaşı Caddesi'ne çıkarken solda, bir bina kovuğu içindedir. Berhane gibi bir yerdir. Cahit orada zom oluncaya dek çarmakçur olur. Sonunda da yine Petrograd'a döner. Hiç değilse, Petrograd'ın önüne kadar gelir ve orada şırraaak, iki seksen yere uzanır. Kimse de onu yerinden kımıldatamaz.

Bu içkili yerlerin en önde geleni Caddedeki "Degustasyon" ile Sahne Sokağı'ndaki "Cumhuriyet"tir.

Degustasyon Caddede 170 numaradadır. Hristaki Pasajı'nın yani Küçük Sait Paşa Pasajı'nın, yani Çiçek Pasajı'nın sağ köşesini tutar. V. Öztaş buranın geçmişini şöyle anlatır:

— 1919'da Yunanlı olan biri burada "Restoran Riç" adında bir lokanta açmıştır. Daha önceleri Kamelya Kumaş Mağazasıdır. Lokantanın sahibi ölünce 1921'de İtalyan bakkaliyesi olur. Zamanla dükkânın girişteki sağ köşesine bir Amerikan bar kondurulur. Bu barı Maurandi adında bir İtalyan subayı işletiyordur. Daha sonraları İtalyan bakkaliye bölümünü de alarak lokantayı genişletir adını da "Degustasyon" yapar. İlk ahçısı Toto diye çağrılan Antonio'dur. 1923'de içki yasağı konulunca Maurandi burayı Edmondo Morriçi'ye satar. 1940'da Morriçi de ölünce —aman bu ne kadar çok ölüm— yönetimi kardeşi Donato ile damadı Yorgo Karneri alır. Buranın bir de balkonu vardır. Altta, üç balkonda bir garson çalışır. Topu da siyah kostüm, beyaz gömlek giyip kravat takmadan işe başlamaz.

"Degustasyon" hemen hemen her edebiyat kuşağını bağrına basmıştır. Eli Naci'ler, Enis Behiç'ler, Fikret Adil'ler, Peyami Safa'lar, Kenan Yontuç'lar, Ferdi Tayfur'lar, Sedat Simavi'ler hep orada içlerini taşırmışlardır. 1930'larda Mehmet Emin Yurdakul'la Halit Ziya Uşaklıgil de burada görünmüştür. Ahmet Rasim'in torunu besteci Osman Nihat ise kendini bildi bileli buradan çıkmamıştır. Kuşluk vaktinde gelir içkiye durur, gece sekize kadar graka graka rakı devirir. Burası Haşim'in, Yahya Kemal'in de pek sevdiği bir yerdir. Gündüzleri Yahya Kemal pencere önünde oturur, kaldırımdan geçen tanıdıklara da "gel gel" eder.

Oktay Akbal, Behçet Necatigil, Fahir Onger, Salâh Birsel de burada çok pilot olmuşlardır. Orhan Veli burası için şu iki dizeyi de söyler:

Canan ki Balıkpazarı'na gelmez
Degustasyon'a hiç gelmez.

1958 yılında Demir Özlü de buranın kapısını pek aşındırıyordur. Yanında da çokluk "Yeşil Horoz"da barmenlik yapan bir kız bulunuyordur. Özlü kimsenin onunla ilgilenmesini istemez. Ertesi gün ise onu üstüne yıkacak adam arar.

1943 yılında Oktay Rifat, Cahit Sıtkı'ya burada "Vazife" adlı şiirini okumuştur. İlk karısı Türkân da kanadının altındadır. "Şen, şiir gibi" bir kadındır Türkân. Gözleri mutluluktan pırıl mı pırıldır. Oktay Rifat'ın o geceki coşkunluğu Cahit'i de etkiler. Bu, 18 Temmuz 1943 günü Ziya Osman Saba'ya yazdığı bir mektupta şiirin adını "Karınca" diye anmasına da yol açacaktır.

Rengi üzümden kara
Beli iğneden ince
Bu yükle çıkılır mı
Yokuşlardan karınca

"Cumhuriyet" iki katlı bir meyhanedir.

Orda da her kuşak gözyaşlarını avutmuştur.

Girişte, hemen karşıda, tavuk kümesi gibi bir yerde bir tezgâh vardır ki, burayı ayaküstü matiz olmak isteyenler doldurur. Tezgâhın yanındaki daracık bir merdivenden de yukarıya Mithat Paşa futbolalanınaulaşılır. Masalar mermer ve dörtköşedir. Dikdörtgen olanları varsa da bunlar daha çok salonu fırdolayı çeviren mu-

(Devamı 62. sayfada)

Gündemdeki
Beyoğlu'ndan
Eski Beyoğlu'na

Beyoğlu'nun tarihçesi

İlhami Soysal

Fatih Sultan Mehmed'in emrindeki Osmanlı ordularının İstanbul'u ele geçiriş tarihi olan 1453 yılına kadar, bugün **Beyoğlu** denilen semtte, Cenevizlilerin **Galata Kalesi**'nden başka hemen hiçbir şey yoktu.

Galata Kalesi de bugünkü **Karaköy**'ü, yani İstanbul'un Avrupa kıyısında, Haliç'in kuzey burnundaki dar bir alanı kaplayan, tepesinde 1348'de yapılan, günümüze de kalmış kulesiyle, **Bizans**'tan özerk bir ticaret merkezi idi. Burada oturan **Piza**'lıların başında bir **Konsül, Venedikli**'lerin başında bir **Balyos, Cenevizli**'lerin başında da bir **Podesta** bulunurdu. Başlangıçta, **Galyalı**'lar tarafından kurulmuş ufacık bir köy olan **Galata**'nın adının nereden kaynaklandığı konusunda türlü söylentiler vardır.

Bizanslı Tarihçi **Dionysios** ve **Strabon**'a göre bu yörenin eski adı **Sykodis** ya da **Sykanea**'dır. Tarihçi **Çaças**'a göreyse, Rumların **Galat** diye adlandırdıkları **Galyalı**'lar, başkanları **Brenos** ile buradan geçerlerken, konakladıkları yere kendi adlarını vermişlerdir. **Galos, Galat** denen Latin Hıristiyanların oturdukları yer anlamına **Galata, Galatia** adının kullanılmış olması da söz konusudur. Bir başka görüşe göre **Galata**, adı Rumca **süt anlamına gelen Galaktos** sözünden türemiştir. Bu bölgede eskiden süt sığırı ahırları varmış. Bir başka görüşe göre ise, **Galata adı**, İtalyanca'nın Cenova diyalektiğine göre, **bayır, yokuş, yamaç** anlamlarına gelen **Caladdo-Galadda** sözcüğünden çıkmıştır.

Beyoğlu-1900 (Engin Çizgen arşivi)

Bizans Rumları ise, **Galata**'ya çoğunlukla, **Karşıyaka, geçit** anlamına **Pera** derler.

Pera ya da **Galata**, Bizans İmparatoru **Teodos** döneminde surlarla çevrilmiştir. Hıristiyanlığın ilk evrelerinde Fındıklı'da bulunan Metropolithane de **Piskopos Partinakos** tarafından **Galata Surları** içine taşınmıştır. Bizans İmparatoru **Justinaus**, 528 yılında **Galata**'yı büyük ölçüde onartmıştır. Bu dönemlerde **Galata** henüz, Bizans yönetiminde 13. bölge olarak ve **Vici** denen mahalle bölümlerine ayrılarak, **Kollegiatos** denilen bekçilerce korunan bir yöredir. İmparator **Tiberios II** (579-582) döneminde deniz kıyısında **Kastelion tu Galatau** denen büyük bir burç da **Galata**'ya eklenmiştir.

Akdeniz'de ticaret yapan hemen bütün denizci kavimlerin ilgisini çeken **Galata**, kısa bir süre sonra Bizans yönetiminden kopmuş, özerk hale gelmiştir. **Lombardialılar, Amalfiler, Cenovalılar, Museviler, Pizalılar, Venedikliler** buraya yerleşmiş, **Bizans**'ın karşısında ticaret yapmaya başlamışlardır. **Bizans**, iç karışıklıklar içindeyken de imparatorlardan durmadan yeni ödünler koparan bu karma uluslar topluluğu içinde, giderek en ön plana çıkmayı becerenler **Cenovalılar** olmuştur. 1160-1173 yılları arasında **Galata**'yı gezen **Haham Bünyamin**, buradaki halkın çoğunun Yahudi olduğunu yazar. 1267 yılından sonra ise **Cenovalılar, Galata**'da iyice egemen olmuşlardır.

FETİHTEN ÖNCE

1303'de, Galata çevresinde bir hendek kazarak, sınırlarını belirleme ödününü imparatordan alan Cenevizliler, 1304 yılında evlerinin aralarını kalın duvarlarla birleştirerek, burasını müstahkem bir mevki haline getirdiler. Zamanla bu duvarlar kalınlaştırılıp yükseltilerek, sur haline geldi. Sınırlar **Azapkapı-Şişhane, Galata Kulesi - Tophane, Bitpazarı-Tophane** yörelerine kadar genişledi.

1387 yılında **Osmanlılar**'la **Cenovalılar** arasında yapılan bir anlaşma gereğince **Osmanlılar** bu kesimi, **Bizans**'a karşı yapacakları bir saldırıda kullanma yetkisini aldılar. 1391'de **Yıldırım Beyazıd**, İstanbul kuşatması sırasında, burada 6000 asker bulundurmuştur.

1393 yılında da **Osmanlı**'lar, **İstanbul**'dan önce **Galata**'yı ele geçirmek için saldırmışlar, ancak **Cenova**, bağlı olduğu **Fransa**'dan yardım istemiş, Fransız Mareşali **Boucaut**, gelerek **Galata**'yı savunmuştur.

Bizans'ta İmparator **Andronikos III** zamanında, **Sakız Adası**'nı da ele

→

geçiren **Cenovalılar, Galata**'nın sınırlarını 1404 yılında yeniden genişletmişlerdir. 1437 yılında ise, **Galata**'yı **Cenovalı**'ların elinden almak isteyen Bizanslı Komutan **Leontarios**'un saldırısı başarısızlığa uğramıştır.

1453 yılında ise, **Fatih Sultan Mehmed**, İstanbul'un işgalinden önce **Galata**'daki Cenevezlilerle anlaşarak, burayı onlara özel birtakım haklar tanıyarak teslim almıştır. O dönemde çeşitli mezhep ve dinlerden cemaatlerin yaşadığı Galata'da dokuz kilise vardı.

Galata surları dışında ise, bugünkü **Beyoğlu** diye anılan yerler, bağlar, bahçeler ve ormanlarla kaplı, pek de meskûn olmayan yerlerdi.

İstanbul Surları içinde oturan Bizanslı Rumların **Haliç** ötesinde, **Galata** gerisinde kalan yöreye, öte ya da **Karşıyaka** anlamına **Peran ya da Pera** dedikleri biliniyor. Hatta bazı kayıtlarda buralardan **Peran Bağları** diye de söz edilmektedir. İşte **Fatih Sultan Mehmed**, İstanbul'u ele geçirdikten ve Bizans saltanatına son verdikten sonra, bu kez de 1461'de **Trabzon Rum Devleti, Pontus**'u tarihten sildiğinde buranın son imparatoru **David Komnenos** ve tüm sülalesini İstanbul'a sürmüş, bunlardan **Kaloyani Komnenos**'un oğlu **Aleksios** İslâmlığı kabul edince de buna, bugünkü **Tünel** yöresinde bir çiftlik bağışlamıştır. Sülalenin öteki üyeleri ise, **İstanbul**'dan **Edirne** ve **Enez**'e gönderilmişler, ama bir Beyoğlu olan ve Müslümanlığı kabul eden **Prens Aleksios** bu yörede oturduğu için, semt de, Türkler tarafından **Beyoğlu** diye adlandırılmıştır.

Fetihten sonra, **Galata Surları** dışında da kısa sürede evler yapılmaya ve buraları da oturulur yerler olmaya başlamıştır. **Fatih**'ten 60 yıl sonra **Tophane**'den **Kasımpaşa**'ya ve arka taraftan **Dörtyol** denen yöreye kadar yerler, Anadolu'dan ve Trakya'dan gelen **Türkler** tarafından mesken tutulmuş, bu arada buralara camiler, resmi binalar da yapılmıştır. **Beyoğlu Caddesi**'nin o zamanlar, şimdiki **Asmalımescit** ve **Kumbaracı sokak**'larla birleştiği yer, o zamanlar ve sonraları uzun süre **Dörtyol** diye adlandırılmıştır. **II. Beyazıd**, Beyoğlu semtinde **Dörtyolda** ilk olarak **Asmalı Mescid**'i yaptırmış. **Yavuz Sultan Selim** döneminde ise, gene buraya bir **Mevlevi Tekkesi** kurulmuştur.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde, Sadrazam **İbrahim Paşa** ise, saraya içoğlanları yetiştirmek üzere **Galata Sarayı** adlı okulu yaptırmıştır. 16. yüzyılda, **Galata** adı, bugünkü **Galatasaray** semtine kadar uzanıyordu. Ancak, 17. yüzyıldan sonradır ki, **Galata** adı **Beyoğlu** semtinin güneyinde ve deniz kenarına kadar olan **Karaköy** bölümünü anlatmaya başlamıştır.

İstanbul'un Osmanlılar tarafından alınması ve Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olmasını izleyen günlerde, yabancı ülkelerin elçilik binaları daha çok **Galata Surları** içinde yer almıştır. Ne var ki, 1492 yılında İspanya'daki **Beni Ahmer** devletinin yıkılması, bu nedenle **Gırnata**'dan göç eden pek çok Müslüman Arap'ın **Galata**'ya gelip yerleşmesi ve burada bu başıbozuk kalabalıklar yüzünden sık sık yangınlar çıkması, bu elçilikleri tedirgin etmiştir.

Bu tedirginlikledir ki, pek çok yabancı elçiliği **Galata**'daki binalarını bırakıp, **Peran Bağları** içinde sıra sıra yeni elçilik binaları kurmaya itmiştir. Bu elçilikler arasında **Fransa, İngiltere, Venedik, Lehistan, İsveç, Hollanda, Ragusa, Prusya** elçilikleri vardır.

Fransa'nın 1581 yılında yaptırdığı büyükelçilik binası, 1831 yılında yanmış ve aradan çok geçmeden de, yeni bir Fransız elçilik binası yapılmıştır. **İngiltere**'nin bugün konsolosluk olarak kullandığı, eski elçilik binası da, **Lord Elgin**'in daha önceden yaptırdığı elçilik binasının yerine kurulmuştur.

Elçilik binalarının **Beyoğlu**'na doğru sıralanması karşısında, bu milletlere mensup tebaa da, giderek elçilikleri çevresinde evler yapmaya ve buralara yerleşmeye başlamışlardır. Bu durumun doğal sonucu olarak bu cemaatlerin kiliseleri de, elçiliklere yakın yerlerde yapılmaya başlanmıştır. Örneğin, Fransa Büyük Elçisi **Cêsy Kontu Philippe de Harlay**'ın isteği üzerine **St. Louis des Français Katolik Kilisesi** Fransız Büyükelçiliği arsasına yapılmıştır. (1628).

BEYOĞLU'NUN GELİŞMESİ

1700 yıllarında **Beyoğlu**, günümüzün **Tünel-Galatasaray Caddesi** ve bunun yan sokakları ile sınırlıydı. Cadde dar ve kaldırımsız bir toprak yoldu. Caddenin Batı tarafında **Petits Champs** mezarlığı, doğu yanında da **İncir Bostanı Beyoğlu**'nu çevreliyordu. Elçilik binalarını da bu **İncir Bostanı** boyunca sıralanıyordu.

O dönemde **Beyoğlu**'nda salt **Dörtyol, Tomtom, Polonya, Asmalımescit** ve **Galatasaray** semtleri bulunuyordu. **Asmalımescit** ve **Galatasaray**'da **Müslümanlar**, öteki semtlerde de Hıristiyanlar çoğunluktaydı.

1780 yıllarında **Beyoğlu, Balıkpazarı** ve **Galatasaray** olmak üzere, iki büyük bölüm teşkil eder hale gelmişti. O zamanlar adına **Güzel Sokak** denen, büyükelçiliklerin sıralandığı sokak ise, güneyde bulunuyordu. İkinci bir büyükçe sokağı ise, **Halil Paşa** tarafından yaptırılan **Büyük Topçu Kışlası (Taksim Kışlası)** ile **Grands Champs** mezarlığı sınırlıyordu. Bu sokakta o dönemde, sonradan **Abonoz Sokağı** ile **Ziba**'ya aktarılacak olan genelevler bulunuyordu. Sokağın soldaki ucunda, Fransızların Beyoğlu'ndaki Veba Hastahanesi, **Hôpital des Français de la Peste à Pera** yer alıyordu. **Grands Champs**'daki vebalılar mezarlığına yakın bir sokakta, 1719'da inşa edilmiş binanın adı ise, **Hôpital Giffard** olup, bugünkü Fransız Başkonsolosluğu'dur. Yani, **Taksim Alanı**'nda bir köşe teşkil etmektedir.

Taksim Alanı da, adını, oradaki su bölüşme terazisinden almıştır. Bugün de aynı yerde Sular İdaresi'nin bir ünitesi bulunmakta ve **Taksim Anıtı**'na bakmaktadır.

18. yüzyılda, Taksim'den bakıldığında, **Aya Dimitri (Hagios Demetrios)** tepeleri üzerinde yavaş yavaş gelişmeye ve kalabalıklaşmaya başlayan **Tatavla**, şimdiki **Kurtuluş** köyü görülürdü...

AHŞAP İNŞAATIN YASAKLANMASI

Beyoğlu'nun asıl gelişmesi, 19. yüzyıl boyunca olmuştur. Bu dönemde evler **Kasımpaşa** ovası ve **Tophane** yamaçlarından başlayarak, çepçevre **Beyoğlu**'nu sarmaya başlamıştır. **Petits Champs** ve **Grands Champs** mezarlıkları 1860-1864 yıllarında kaldırılmış, **Galata Surları** yıktırılmış, yeni yollar, caddeler ve semtler yapılmaya başlanmıştır. **Beyoğlu** caddesi, ilk olarak 1831 yangınından sonra güneye doğru genişlemeye ve gelişmeye başlamıştır. Kuzey kısmı ise, binlerce evi yok eden ve yüzlerce insanın diri diri yanmasıyla sonuçlanan 1871 yangınından sonra genişletilmiş olarak yeniden yapılmıştır. Bu yangından sonra hükümet, bu yakada ahşap ev yapımını yasaklamıştır. Günümüze kadar kalan Beyoğlu evleri, bu tarihten sonra yapılan evlerdir.

1873 yılında **Galata** ile **Beyoğlu** arasında, İstanbul'un ilk metrosu olan **Tünel** yapılmıştır. Sonradan **İstiklâl Caddesi** adını alacak olan **Beyoğlu Caddesi**'nde de **Tünel**'den **Taksim**'e kadar ilk atlı tramvaylar işlemeye başlamıştır. Bu nedenledir ki, caddenin ikinci kısmı bir kez daha yıkıma uğratılmış ve genişletilmiştir.

1913 yılında ise, elektrikli tramvaylar **Cadde-i Kebir** adını taşıyan **İstiklâl Caddesi**'nden **Beyoğlu**'nu **Şişli**'ye bağlamıştır.

Yirminci yüzyılın başında, Beyoğlu durmadan genişleyerek Taksim-Tünel arası dışında **Ayazpaşa** yöresi,

Maçka, Nişantaşı, Bomonti, Şişli üzerinden **Beşiktaş**'a kadar uzanmış, bu arada tramvay hatları da **Kurtuluş, Şişli, Beşiktaş** ve **Maçka**'yı **Taksim**'e bağlar hale gelmiştir. **Cadde-i Kebir** çevresi ise, sinemalar, tiyatrolar ve büyük mağazalarla dolmuş, İstanbul'un bu yakasına Avrupaî bir hava vermiştir. Bu arada **Taksim**'deki askerî talimgâh ve kışla da kaldırılmış, **Maçka kışlası**, Taşkışla okul haline getirilmişlerdir.

ALTINCI DAİRE-İ BELEDİYE

İstanbul'un giderek büyümesi, şehir yönetimlerinin güçleşmesi, Osmanlı Devleti'ni, 19. yüzyılın ikinci yarısında birtakım önlemler almaya,bu arada da yavaş yavaş yerel yönetimler kurmaya itmiştir. Nitekim, İstanbul'da kurulmuş, **İntizam-ı Şehir Komisyonu**, bir türlü İstanbul'un tamamına egemen olamayınca, 1857 yılı Aralık ayında yayınlanan bir resmî bildiri ile, **"İstanbul, Adalar ve Boğaziçi'nin 14 belediye dairesine ayrıldığı, önceden tesbit edilen sınırlara göre, Beyoğlu - Galata çevresinin Altıncı Daire-i Belediye olarak tayin edildiği, ancak 14 dairenin hepsinde icraata başlamak fazla masraflı ve gerçek dışı olacağından, uygulamaya önce Altıncı Daire'de başlanacağı"** açıklanmıştır.

Bu açıklamanın gerekçesi de şöyleydi:

"Çünkü Galata ve Beyoğlu'nda nüfus çok olup, binalar daha itinalı yapılmış ve sakinleri de Avrupa görmüş ve belediye hizmetlerinden anlayan adamlar olduğundan, icraata oradan başlanmasından isabet olduğu, böylece, diğerlerine iyi bir numune gösterileceği" belirtilerek, **"Bu vesile ile gereken işlerin yapılması için bazı gelirlerin tesbiti ve toplanması babında, daire dahilinde bir idare-i mahsusa-i belediye kurulması ve başına da Hariciye Teşrifatçısı Kâmil Bey'in getirileceği"** bildirilmiştir.

Beyoğlu Belediyesi'nin adının **Altıncı Daire** olarak adlandırılması, gerçekte **Fransa** ve **Paris**'e bir özentidir. Nitekim **Paris**'te de en eçkin semt belediyesinin adı **Altıncı Daire**'dir. **Eyüp Beşinci, Hasköy Altıncı Daire** olacakken, özel olarak **Yedinci Daire** sıralamasına sokulmuş, arada **Beyoğlu Altıncı Daire** unvanını almıştır.

Bu dönemin **Beyoğlu**'su için ünlü Fransız yazarı **Lamartin** şöyle yazmaktadır:

"Modern ve Avrupaî olarak adlandırılan Beyoğlu ancak küçük ve fakir bir Fransız kasabası kadar göz alıcıdır."

Beyoğlu'nun bu ilk belediyesinin meclis üyeleri arasında, özel olarak yabancı uyruklu varsıllar da yer almıştır. Dairenin müdürü bir devlet memuru olup. **Bab-ı Âli**'nin seçimi ve Padişah iradesiyle tayin edilmektedir. İlk müdürlüğe tayin edilen **Hariciye Teşrifatçısı Kâmil Bey,** bu göreve **yabancı dil bilgisi, ecnebilerle olan teması ve görgüsü** nedeniyle atanmıştır. Gerçekte **Kâmil Bey**'in görgüsü ve yabancı dil bilgisinin, hayli tartışma konusu olduğu, **Osman Nuri Bey**'in kitabında açıkça belirtilmektedir. **Osman Nuri Bey, "Bu zatın Fransızcası devrin ayrınları arasında alay konusu idi"** der.

Kâmil Bey, Altıncı Daire müdürü olmasının ardından bir de suiistimalin kahramanı olur. **Mühendis Terno Bey**'le birlikte hemen **Terkos Suyu** imtiyazını alır ve bunu bir ecnebi kumpanyaya satarak, hayli zenginleşir, küpünü doldurur.

SONRAKİ MÜDÜRLER

Kâmil Bey'den sonra Altıncı Daire'nin başına **Emin Muhlis Paşa, Salih Efendi, Hayrullah Efendi, Server Paşa, Mehmet Efendi, Selahaddin Bey, Kadri Bey, Ohannes Çamıç Efendi, Muhtar bey, Kadri Paşa** gelirler ama, bunların da pek büyük bir varlık gösterdikleri söylenemez. **beyoğlu**'nu eli yüzü düzgün hale getiren Altıncı Daire müdürü ise, 1877-1888 yılları arasında bu görevde bulunan **Moniteure Ottomane** gazetesinin sahibi, Fransız ittilâlinden kaçan **avukat Blaque Bey**'in oğlu **Eduarde Blaque Bey**'dir.

Daha **Balaque Bey**'den önce 1857-1866 yılları arasında bugünkü **Taksim Gezisi**'nin olduğu yerdeki **Latin mezarlığı** kaldırılarak **Şişli**'ye aktarılmış ve yerine, bir de **Tepebaşı**'na, İstanbul'un ve dolayısıyla **Beyoğlu**'nun ilk parkları yapılmıştır. Yollar mümkün mertebe onarılmış, kâgir bina yapımı teşvik edilmiştir. Altıncı Daire kurulmasının ilk yılları içinde, Şişhane'de kendisine de çağına göre modern bir bina yaptırmıştır. Bu bina, yakın tarihlere kadar İstanbul Belediyesi olarak kullanılmış binadır. ilk kadastro çalışmaları da Beyoğlu'nda yapılmış, bölgenin haritası çıkartılmıştır. Sağlık hizmetlerine önem verilmiş, yabancı sefaretlerin yaptırdığı hastaneler bir çeki-düzene sokulmuştur. 1878 yılında **Eduarde Blaque Bey** ve **Hekim Michel,** Yüksekkaldırım **Zürefa** sokakta ilk **Kadın Hastalıkları Hastanesi**'ni (Nisa Hastanesi) açmışlardır. Bölgede düzenli sağlık kontrolları yapılmış, salgın hastalıklarla savaşılmış, temizlik işleri düzenlenmiş, sokaklar sınıflandırılmış, aydınlatma işleri 1864'ten başlayarak çözülmüş, kaldırımlar düzenlenmiştir. İlk sağlıklı mezbaha da **"Altıncı daire"**de kurulmuştur. O, 1865 tarihine kadar herkes, keseceği hayvanı dilediği yerde keser, pisliğini kanını da ortada bırakırdı.

1852'de İstanbul'a gelen **T. Gautier** de gördüklerini yazarken şöyle der:

"Avrupalıların oturdukları Pera sırtlarının üstünden yükselen taş yapıların, Tepebaşına kadar uzanan ahşap Türk evleriyle tezad teşkil ettiğini şaşarak görmemek mümkün değil. Hemen hemen tümü tahta olan bu şehirde yangın normal bir olay, altmış yıllık geçmişi olan eve ise nâdiren rastlanabilir. Ancak Beyoğlu tarafında her yangından sonra yeni bir taş bina yükseliyor."

ÇAĞDAŞ BİR GÖRÜŞ

Beyoğlu üstüne geniş yazılar, kitaplar yazan modern yazarlarımızın yanı sıra, **Ahmet Rasim** gibi, **Ahmet Mithat Efendi** gibi daha önceki dönemlerin yazarları da vardır. Çağdaş Türk öykücülüğünün öncülerinden **Sait Faik Abasıyanık,** Beyoğlu'na âşıktır. 1940'lı, 50'li yıllarda Beyoğlu'nu hep **"şıkır şıkır"** görür ve şöyle anlatır:

"Genişliğin, aşağı-yukarı bir özgürlüğün, içinizi doldurduğunun farkında mısınız? İmkânlar bu kırmızı, yeşil, turuncu binbir civcivli, binbir menevişli ilân ışıklarının içinde parlar. Yalnızlığınıza belki biri ortak olur. O zaman da ortada yalnızlık denilen şey kalmaz. Beyoğlu bir âlemdir. Beyoğlu yaşayan, cıvıldayan, kaynaşan, rahatlayan, gülen, eğlenen, yalnızlığa çare bulan, ışıklı, hem şıkır şıkır hem koku gibi buram buram, nefis bir caddedir. İnsanlar, yarına buradan hızlanır. Uyuyan koca şehrin ortasında, iki-üçyüz metre içinde geceleri atan bir tek yüreği vardır İstanbul'un. Çıkarın, ölüversin."

Sait Faik gibi bir başka Beyoğlu vurgunu **Fikret Adil, Asmalımescit 74** adlı kitabında, Beyoğlu üzerine uzun uzun övgüler yazar. Ama, **Beyoğlu**'na, salt İstanbul'un değil, bütün bir Türkiye'nin, belki de Ortadoğu'nun bu en şıkırdaklı köşesine, **"Lağım borusu"** diyen yazarlar da var olmuştur.

Beyoğlu, 1955 yılının **6-7 Eylül** günleri,geniş halk kitlelerinin Kıbrıs konusunda Yunanistan'a karşı giriştikleri bir protesto gösterisi sırasında, geniş ölçüde yakılıp yıkılmış ve talan edilerek, **kara bir gün** yaşamıştır. O tarihten sonradır ki, daha çok sanatçıların, yazarların, düşünürlerin devam ettikleri pastaneler, kahvehaneler ve eğlence yerleri kapanmış, bunların bıraktıkları yerler bir süre boş kaldıktan sonra, sonu gelmez banka şubelerince doldurulmuş, **İstiklâl Caddesi,** yüzü asık bir iş muhiti haline gelmiştir. ■

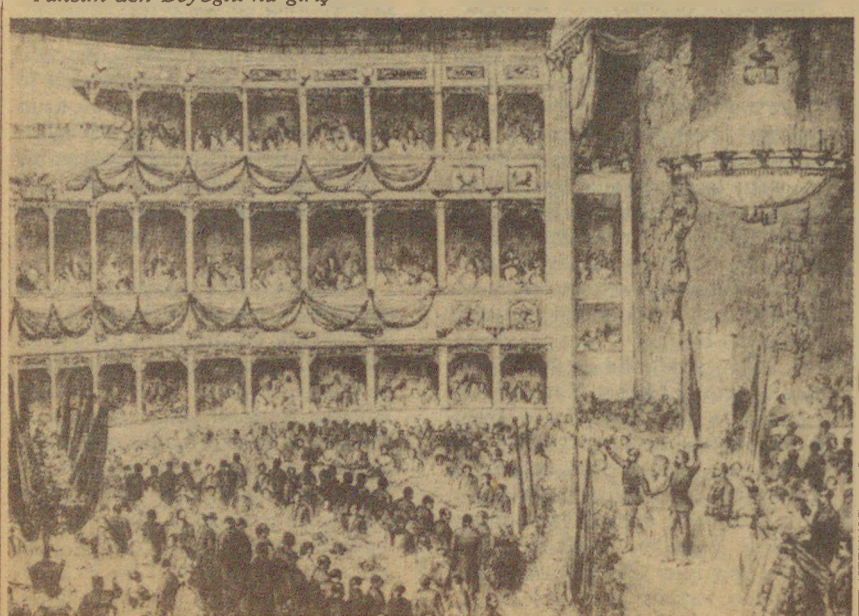
Gündemdeki
Beyoğlu'ndan
Eski Beyoğlu'na

Dünkü Beyoğlu, bugünkü Beyoğlu

Haldun Taner

Taksim'den Beyoğlu'na giriş

Naum Tiyatrosu (Çelik Gülersoy arşivi)

Caddelerin de kişiliği vardır. Konumlarından, yapılarından, geçmişlerinden, yaşanmışlıklarından gelen. İçinde bulunulan zaman bu kişilikten bazı şeyleri alır götürür, yeni bazı şeyler katar. Bugünün Beyoğlu'su ile eski Beyoğlu'nun ilişkisi günden güne azalıyor. Hatta kalmıyor. Belki de eski başkentin anacaddesi olduğu için buradaki erozyon daha bir göze batıyor. Toplum değişti, ortam değişti, değer yargıları, estetik anlayışı değişti, daha doğrusu yozlaştı. Kabul. Ama o koca caddeye sinen hava büsbütün yok olmayabilirdi. Bütün çirkinleştirme furyasına karşın, İstanbul'umuzun doğasının yine de şuradan buradan bu zevksizliğe direnmesini, eskiyi hatırlatmasını artık Beyoğlu'ndan bekleyemeyiz. Türkiye'ye son on beş yılda yolu düşmemiş bir turist, kendini bugünkü Beyoğlu'nda bulunca, yanlış caddeye girdiğini kolayca sanabilir. Caddelerin, değişseler bile aynı kalan nirengi noktaları olur. Beyoğlu'nda onlar da kalmadı ya da karmaşa içinde seçilemez oldular.

●

Ben bir Beyoğlu tanıdım. Galatasaray Lisesi'nin yatakhanelerinden on iki yıl onun kırmızı, yeşil, mavi, mor, pembe cıvıl cıvıl ışıklarına bakarak büyümeyi, o lüks caddenin tadını çıkaran mutlular arasına katılmayı özledim. Hafta sonları evimize giderken bu caddeden önümüzü ilikleyerek geçerdik. Beyoğlu bizim gözümüzde uygarlık simgesi idi. Sultan Abdülmecid, Galatasaray'daki Naum Tiyatrosu'nun bir opera temsiline gelecek olunca, Padişah'ı daha görkemli karşılamak için tüm Beyoğlu'na yer halıları döşendiği rivayet edilir. (Eski İnsanlar, Eski Evler- Said Naum Duhani) İnanırım. 1930'ların Beyoğlu'su bile halı döşenecek bir saygınlıkta idi.

Hiç unutmam, M. Rolland adın-

Rebul Eczahanesi

Markiz Pastanesi

Tokatlıyan Oteli-1928 (Selahattin Giz arşivi)

da bir tarih hocamız vardı. Aynı zamanda romancı idi. Bilirsiniz, alçakgönüllülük daha çok Doğu felsefesinin ürünü bir olgunluk aşamasıdır. Fransızlar ise çoğunlukla bu hasletten yoksundurlar. Küstahlığı zekâlarının hakkı sananlar, aralarından eksik olmaz. M. Rolland da bunlardan biri idi. Hiç unutmam, bir gün Şişhane'den satın aldığı bir leğeni, elinde Tünel'den Taksim'deki evine kadar taşımasını, bizler o zaman Beyoğlu'na saygısızlığın daniskası olarak karşılamıştık. Bugün aynı Beyoğlu'nda oturakla geçen biri, sanırım kimseyi yadırgatmayacaktır.

●

Türkiye'nin bir vakitler en saygın caddesi, son yıllarda bir birahane mahşeri, bir pislik ve disiplinsizlik bölgesi, bir haşarat yatağı oldu. Buna sebep olarak, şehre yeni kalabalıkların doluştuğu ve bunların kırsal alışkanlıkları kentsel düzende sürdürdükleri ileri sürülüyor. Oysa, "kırsal kesimin de kendi içinde rabıtalı bir düzeni" vardır. Beyoğlu'nda görülen ise, hiçbir izaha sığmayan bir başıbozukluk.

Üstelik de, benim çocukluğumun Beyoğlu'su, ne 19. yüzyılın, ne büyükbabamın, ne Said Duhani Bey'in Beyoğlu'su da değildi. Eskiler o zaman da Beyoğlu'nun çok şeyler yitirdiğini söyler, dururlardı. Tıpkı bizim bugün yaptığımız gibi. Ama insaf edilsin, o Beyoğlu eski Beyoğlu'nun atmosferini yine de sürdüren yarı Avrupaî, yarı levanten, yarı Osmanlı efendisi idi.

●

İster misiniz, sizinle birlikte o günkü Beyoğlu'nu Taksim'den Tünel'e, ya da Tepebaşı'na doğru birlikte inelim:

Taksim Gezisi'ne bakan bir binada, İstanbul Kulübü vardı. Bugünkü Venüs, o zamanlar Majik Sineması adı ile anılan ve kaliteli filmler gösteren bir sinemaydı. Fransız Konsoloshanesi'ni geçtikten sonra, karşı tarafta Kanzler Fotoğrafhanesi yer

→

Pera Palas Oteli

Beyoğlu Kaymakamlığı

alıyordu. Vitrinlerinden şık ve zarif hanımlar, başta Gazi Paşa olmak üzere hepsi de fraklı devlet adamları bakarlardı. Şimdiki Lâle'nin yanında Etoile Sineması, daha aşağıda Della Souda Eczahanesi, sonra Nisuaz ve Petrograd lokantası bulunurdu.

Sağ kaldırımdan yürüyorsak, Ağa Camii'nden önce Rebul Eczanesi'nden geçerdik. Bugünkü Saray Sineması'nın yerinde Luxemburg Sineması vardı. Emek'in yerinde de önce paten gösterileri yapılan Sketing Lokali. İpekçi'ler buraya daha sonra şehrin en lüks sinemasını kondurmuşlardı: Melek. Yine sağdan gidiyorsak, şehrin kaymak tabakasının kulübü Cercle d'Orient, yenilerin Ses yahut Dormen dive belleđiği anlı şanlı Fransız Tiyatrosu, Tokatlıyan, Degüstasyon, Çiçek Pasajı, Hatay Pastanesi. Biz öğrenciyken, Galatasaray'daki Wagon Lits kumpanyasını taşladığımızda, daha doğrusu bize orayı taşlattıklarında, devrin Nafia Bakanı Ali Çetinkaya, olanları iftiharla Hatay Pastanesi'nden izliyordu. Hey gidi günler hey! Atatürk, yabancı şirketleri iktisadiyatımızın baş düşmanı sayıyordu.Devir, yerli mallar haftalarının başlatıldığı devirdir. Hatay Pastanesi'ni geçtik. Karşısında Türkiye'nin "garba açılan penceresi" asırlık Galatasaray Lisesi. Garip önerilerle öne çıkmak, hatta bu arada geleneğe yan çizmek, galiba bazen olgun insanların da yenemediği bir heves. Ne hazindir, kalemine ve Atatürkçülüğüne saygı duyduğumuz Falih Rıfkı Atay, yıllar sonra Galatasaray'ın konumunu çok beğenip, oraya uluslararası büyük bir otel yapmak fikrini ileri sürebilecektir. Tıpkı, günümüzde bu irfan ocağından feyz almış bir büyükelçinin bu okulda Fransızca eğitimini boykot etme önerisi yapabilmesi gibi...

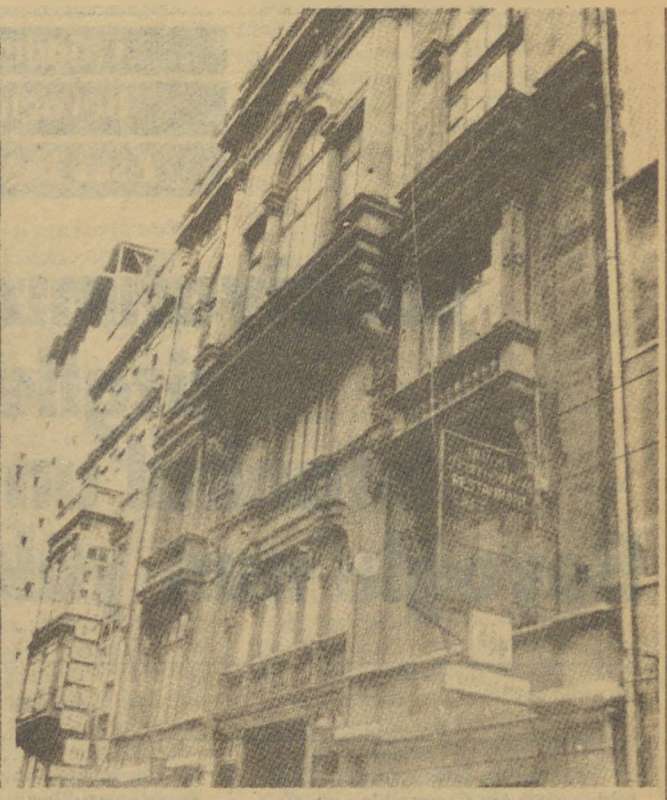
Parantezi kapayıp yolumuza devam edelim. Tünel'le Galatasaray arasında sağ tarafta Beyaz Rusların işlettiği, eski bir kiliseden bozma Rejan lokantası yer alırdı. Elhamra, Beyoğlu'nun en saygın sineması olarak kaliteli filmler gösterirdi. Sessiz filmler döneminde her sinemanın müzik eksikliğini bir piyanistle giderdiği o demlerde, Elhamra'nın piyano, keman, ikinci keman, viyolonselden oluşan bir orkestrası bile vardı. Maya galerisini atladım sanmayın. O, o tarihte yoktu. Maya 1950'lerde kuruldu.

Daha aşağıda Lebon, Markiz. Devlet ricalinin, diplomatların, şehrin tanınmış ediplerinin buluşma yeri olan kahveler. Şehrin manevî haritasında üstüne titrenmesi gereken koca Markiz'i parçacı dükkânı yapmak uğruna yok etmeye kalkışılmasını önlemek için açtığım kampanyayı hatırlayanlar olacak. Elde kalem, kültürden, birikimden söz etmekten başka, (sermaye)si olmayan bizleri, kültürle, birikimle ilgisi, ilişkisi bulunmayan bazı (sermaye) sahipleri ve onun emrindeki ticaret hukuku ne kolayca yenivermişlerdi. Derin bir iç çekip yolumuza devam edelim.

Sol tarafta Hidivial Han'ı geçince yabancı dil bilen şehir aydınlarının uğrağı ve manevî takviye kaynağı Librairie Mondiale. Bugünkü İsveç Baş-

Casa d'İtalia

L'Union Française

Aynalı Pasaj - Avrupa Pasajı

konsolosluğu'nun köşesinde meşhur fotoğrafçı Weinberg, daha sonra öbür köşede Foto Süreyya. Karşı tarafta meşhur Narmanlı Yurdu. Gün görmüş Rus Konsolosluğu'nun dışı ve iç avlusu, eski Pera'nın tüm karakteristiğini yansıtırdı. Narmanlı Yurdu, daha sonra Ahmet Hamdi'lerin, Aliye Berger'lerin, çok sonra da Bedri Rahmi'lerin çağrışımı olacaktı.

Galatasaray'dan Tünel'e değil de, Tepebaşı'na saparsak, tarihî Dram Tiyatrosu'na varırdık. O güzelim trivatro ki, Cocteau'va, yıllar sonra "sade şehrinizin değil, Avrupa'nın da en zarif tiyatrolarından biri" dedirtecektir. Onu da kül ettik. Yerine otel dikiyoruz. Dram Tiyatrosu'nun karşısında Londra Oteli, Bristol Oteli gibi oteller sıralanırdı. Yine burada, bir zamanlar İtalya Büyükelçiliği olan Casa d'İtalia (şimdiki İtalyan Kültür Merkezi). Daha aşağıda, şehrin başlıca eğlence yerlerinden olan Garden Bar. Yine sosyetenin ve Orient Express yolcularının sevgili oteli Pera Palas. En mutena balolar burada yapılırdı. Daha aşağıda zengin bir İtalyan tüccarın rezidansı olan bugünkü Amerikan Başkonsolosluğu. Daha aşağıda buram buram Çekoslovak kokan iki isim: Otel Novotni, Otel Kohutki, alt kattaki birahaneleri ile de meşhurdular. Karşı tarafta biraz ötede Union Français ve nihayet dünkü Beyoğlu Kaymakamlığı, bugünkü Beyoğlu Belediye Başkanlığı.

●

Bu ayaküstü gezide elbet çok unuttuklarımız var. O zamanki Beyoğlu'nun ayrılmaz çağrışımları, Karlman'lar, Mayer'ler, Baker'ler, Amiralist'ler, Paçikakis'ler, İsmail Kemal'ler, Ekonomidis'ler, Kalivurusi'ler, Dandirino'lar, Sarrandi'ler, daha neler neler.

Böyle bir dekorun ortasında insan yere tükürebilir, nara atabilir, itişip kakışabilir, kadınlara sarkıntılık edebilir miydi?

●

O günkü Beyoğlu'yla bugünkü Beyoğlu'nun en büyük farkı, edep erkân farkıdır. Temizlik farkıdır. Kalite farkıdır. Bir de tenhalık, kalabalıklık farkıdır. Düşünün ki, şehrin nüfusu daha milyona varmamıştı. Bir şehrin kalabalıklaşması önüne geçilmez bir gelişmedir. Ama istiap haddini aşması, başıbozukluk alametidir. Eskiden imtiyazlı, seçkin bir zümrenin yararlandığı nimetlerden şimdi tüm halkın pay alması güzel bir şeydir, âdil bir şeydir, haklı bir şeydir. Ama halklaşmanın bayağılaşmak olduğunu sanmak, sandırmak, yine başıbozukluk alametidir. Nice Avrupa başkentlerinin ana caddelerinde bugün seçkinler değil, halk dolaşıyor. Hiçbiri başıbozuk değil. Hiçbiri zevksiz ve kirli değil. Bazısı eskisinden bile düzenli. Oysa bugün Beyoğlu'nda estetik kuramları değil, ticaretin arztalep kuramları at oynatıyor. Maddiyat ve seviyesizlik at oynatıyor.

Halkçılık kitleyi de iyiye, güzele, seviyeye çekmektir. Yozlaşan zevkimize ve ortamımıza yanlış bahaneler bulmaya, halkçılık gibi terimleri kirletmeye kalkışmayalım. Hem halkçı, hem seviyeli olmanın yolları da, örnekleri de çoktur. Onları bulalım. Beyoğlu böyle kurtulur. Sade Beyoğlu değil, her şey böyle kurtulur. ■

Gündemdeki
Beyoğlu'ndan
Eski Beyoğlu'na

Edebiyatımıza yansıyan çizgileriyle İstanbul'un gözbebeği Beyoğlu'nun yükselişi ve çöküşü

Konur Ertop

İstanbul'un fethi sırasında Galata'da yaşayan Cenovalılar tarafsız kalmış, kentin alınmasından sonra burada yaşayanlar bu yüzden özel bir anlaşmayla ayrıcalıklar kazanmış ve bütünlüklerini koruyabilmişlerdi. Kıyı ile Galata Kulesi arasındaki yerleşim alanı yavaş yavaş gerideki bağlara doğru genişledi, burada yabancı elçiliklerin çevresinde bir "levanten" merkezi oluştu. Tünel'den Taksim'e kadar uzanan ve Beyoğlu adını alan semtte yaşayanlar Rumlar, Ermeniler, yabancı elçiliklerin himayesindeki kalabalık Latin topluluğu, "Tatlısu Frengi" adı verilen ve bu çevredeki türlü uluslardan yabancıların yerli Hıristiyanlarla karışmasından doğan melez topluluk, Venedik, Fransız, İtalyan, Lehistan, İngiliz, İsveç, Rus, Hollanda, Prusya, Yunan vb. elçilikleri çevresindeki kalabalık yabancı nüfus yöreye imparatorluğun başkentinde Müslüman Türklerin yaşadığı semtlerden apayrı nitelikler kazandırmıştı.

Evliya Çelebi XVII. yy.da daha Galata semtinin sınırlarından pek fazla taşmamış olan bölgeyi anlatırken içki evleriyle ilgili ayrıntıya özel bir yer verir:

"Çeşitli şarapların methedileni, harabatiler arasında meşhur olan Taşmerdiven meyhanesinde, Kefeli'de, Manyeli'de, Mihalaki'de, Kaşkaval'da, Sünbüllü'de, Kostantin'de, Saranda adlı meyhanecilerdeki lâl renkli, katresi haram türlü türlü misket şarapları, Ankona, Sakuza, Mudanya, Edremit, Bozcaada şarapları vardır ki kalabalık yoldan geçtiğimizde yol üzerinde başı, ayağı çıplak nice yüz şarap küpleri esirlerin ayak altında yattıklarını görürüz. Perişan hallerini sorduğumuz vakit şu beyitlerle cevap verirler: 'Öyle sermestim ki idrak etmezem dünya nedir / Ben kimim, sâki olan kimdir, mey-i sahbâ nedir?'.

Cenabı Hak bütün gizlilikleri bilir, bu hakire gerek şarap, gerek diğer içkilerden hiçbirini içmek nasip olmamıştır. Fakat âlûfteliğimiz dolayısıyla bütün esnaf ile sohbet edip ahvallerine vâkıf oluruz. Ama, mübeccel şerbeti denilen 'Atina balı' şerbetini içmişimdir."

Evliya Çelebi'den 200 yıl sonra İstanbul'a gelen İtalyan yazarı Edmondo de Amicis, "Sokaklarda sarıklarla fesleri göremezsiniz, Şark'ta olduğunuza inanamazsınız. Her tarafta Fransızca, İtalyanca ve Ceneviz dili konuşulur" diye anlattığı Galata'dan geçerek artık gelişip genişlemiş Beyoğlu'na çıkar... Burasını, "Avrupa kolonisinin West-End'i, zarafet ve safa şehri" diye adlandırır. Hayranlıkla anlatır: "Yürüdüğümüz yolun iki tarafına İngiliz ve Fransız konakları, şık kahveler, göz kamaştıran dükkânlar, tiyatrolar, konsoloshaneler, kulüpler, sefaret konakları sıralanmış... Rum, İtalyan ve Fransız kibarları, zengin tüccarlar, sefaret memurları, yabancı gemilerin zabitleri, sefir arabaları ve her milletten ne olduğu bilinmeyen, karışık suratlı insanlar görülüyor. Türk erkekleri berber dükkânlarındaki balmumundan yapılmış bebekleri seyretmek için duruyorlar. Türk kadınları da ağızlarından sular akarak terzi camekânlarının önünde takılıp kalıyorlar, Avrupalı sokağın ortasında yüksek sesle konuşuyor, gülüyor, şakalaşıyor, Müslüman kendisini gurbette gibi görüyor ve başını İstanbul'daki kadar dik tutmuyor."

Bu tanımlamalar semtin iki önemli niteliğini dile getirmektedir: Beyoğlu eğlence yerlerini barındırmaktadır. Sahip olduğu Batılı çizgilerle kentin öz benliğine yabancı görünmektedir...

Eğlence yerleri bir yönüyle sanat dünyasına, tiyatrolara, Salah Birsel'in "Ah Beyoğlu vah Beyoğlu" kitabında ayrıntılarını canlandırdığı sanatçı kahvelerine, kültür hareketlerine uzanır. Öte yandan servetleri yutan, kişilikleri yozlaştıran, kadınları yoldan çıkaran batakhanelere kadar varır. Beyoğlu'nun Batılı niteliği ise bir yönüyle yeni bir uygarlığın, farklı ve çağdaş kültürün kendini gösterdiği bir çevre oluşturur. Bu çevrenin ulusal kültürle çatışırken ulusal ekonomiyi de baltaladığı görülür.

BEYOĞLU ÂLEMLERİ

Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey geçen yüzyılda Beyoğlu'nun sanat ve kültür çevresi olarak gösterdiği etkinlikleri anlatır: Galatasaray Lisesi'nin karşısında Hıristaki Çarşısı'nın bulunduğu yerde yapılmış olan Naum Tiyatrosu, "büyüklük ve inşa tarzındaki güzellik itibariyle mükemmel bir opera binası"dır: "Avrupa'dan opera kumpanyaları getirtilir ve Teşrinievvel (Ekim) başlarında faaliyete başlayarak bütün kış oyunlarına devam ederler ve bütün sefirler, Beyoğlu'nun itibarlı kimseleri, vekiller,

devlet büyükleri ve kibarlar vesair halk gelip seyrederlerdi.

Senede birkaç defa Sultan Abdülmecit ve cülusu sıralarında Abdülaziz defalarca gelmişlerdi."

"On Üçüncü Asr-ı Hicride (XIX. yy.da) İstanbul Hayatı" adlı yapıtın sahibi Ali Rıza Bey Beyoğlu'nda soluk alan sanat dünyası yanındaki ikinci dünyayı ve bunun toplumsal yaşama etkilerini şöyle dile getirmektedir: "Kumarhaneler ve şehveti gıcıklayan resimlerle süslenmiş gazinolar, balozlar, kafeşantanlar yavaş yavaş açılmakta ve bunlar sabahlara kadar açık bulundurulmakta idi.

Gençlerimizin alafrangalığa rağbetleri gittikçe arttı... Yerli ve ecnebi karılarla dolu genelevler günden güne çoğaldı. Hele karnaval zamanları Galata ve Beyoğlu taraflarına akan bir avareler seli hasıl oldu... Zengin gençler servetlerini, aylıkçı takımı maaşlarını, esnaf ve işçi güruhu kazançlarını hep Galata ve Beyoğlu âlemlerine serfettiler."

Ali Rıza Bey Beyoğlu eğlencelerinin ekonomik çöküntüye yol açtığını, "Hayriye Tüccarı", "Kapan Tüccarı" denen ve İslâm ortaçağının geleneklerini sürdüren ekonomik organın olanaklarını yabancılara kaptırdığını anlatır ve "İşte garp medeniyetini taklit etmek suretiyle iktibas etmekliğimizin neticesi buralara vardı. Vakıa sonraları aklımız başımıza gelmeye ve iktisat usullerinin kıymeti takdir olunmaya başlandı. Lâkin ba'delharâb el Basra (Basra harap olduktan sonra." der.

Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey'in sözlerini tutucu bir Osmanlı aydınının yeni, çağdaş yaşama bir tepkisi saymak haksızlık olur. Beyoğlu'nun, bu alafranga eğlence dünyasının yıkıcı yanı örneğin Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Beş Şehir"inde de yansıtılmıştır: "Ve Beyoğlu, şehrin hayatına yapıcı ve yıkıcı çehreleriyle girer. Tiyatrosu ile birdenbire parlayan, semt Abdülaziz devrinde büyük otellerin, mağazaların, zenginler için kibar Avrupa terzilerinin, fakirler için hazır elbise mağazalarının ve her sınıf halk için Paris ve Avrupa ithalâtı bir yığın eğlencenin, alafranga konserlerin, şöhretsiz muganiye ve rakkaselerin göz alıcı köşesi olur..."

Tanpınar da Ali Rıza Bey gibi "aile servetini Beyoğlu eğlencelerinde dağıtan mirasyediler, başka geleneklerle yetişmiş ortaklarının hayat tarzlarına alışmağa başlayan genç tüccarlar, İstanbul'un dar hayatında sıkılanlar"ı kucağına çeken Beyoğlu'nun görkemli görünüşünün altında sömüren ve yok eden ikinci yüzünü ortaya çıkarır: "Transitini ve istihsalini kaybetmiş İstanbul, dünya piyasasını avucuna geçirmiş Paris'i taklit ettikçe istikbalini tehlikeye atıyordu. Ve Bonder fabrikalarının lastik tekerlekli arabaları her dönüşünde asırlar görmüş imparatorluk mukadder âkıbetine biraz daha yaklaşıyordu."

YANLIŞ BATILILAŞMA

Beyoğlu Tanzimattan sonra hızla gelişmiş ve kendine özgü görünümünü kazanmıştır. Tanzimattan itibaren Batılılaşan Türk dünyasının serüvenini bu cadde (Cadde-i Kebir, Cumhuriyet dönemindeki adıyla İstiklâl Caddesi) özetler. Onun yaşamında Batılılaşmanın getirdiği değerler, kültür zenginlikleri ve ekonomik bağımlılık, toplumsal yaşamda çöküntüler hep birlikte yer alır.

Tanzimat yazarları Beyoğlu'nu Batı uygarlığının bir merkezi, Paris'in bir benzeri olarak görmeye başlamışlardı. Abdülhak Hamit, yeniliğin Türk edebiyatında ve düşüncesinde temelini atan Şinasi için Ruşen Eşref'e şunları anlatır: "Şurada, Taksim'de Flamme isminde bir kahve bulunuyordu. Rahmetli Şinasi sık sık ortaya çıkardı. Kahvenin orta yerinde, çalgıcılara mahsus, tümsekçe bir yer vardı. İşte Şinasi, o tümsekçe yerin dibinde, kendi kendine oturuyordu. Bastonunu hafif hafif dudaklarına dokundurur, hasretini çektiği Avrupa âlemine dair düşüncelere dalmış, öylece dalgın dururdu." Salah Birsel de kitabında Şinasi'den 90 yıl sonra Beyoğlu'nda Baylan Pastanesi'nde toplanan genç yazarların Paris düşlerini yansıtmaktadır: "Asaf Çiyiltepe, Demir Özlü ile Ferit Edgü'yü ikide bir Tarlabaşı Caddesi'ne de çeker. Orada gezinirlerken Asaf akadaşlarına bu Hıristiyan kokan caddenin Paris sokaklarına benzediğini söyler. O sıralar Çiğiltepe daha Paris'i filân görmüş değildir ama, aklı Paris'le virvırdır. İstanbul'da kendisine Avrupa'yı düşündürtecek yerlere gitmeyi de savsaklamaz."

Taşbasması resimler yapan bir atölye Beyoğlu'nda bulunduğu için Asmaaltı'ndaki basımevini Haçopulo Pasajı'na taşımış ve bir ara burada bir Fransız kadınının evini kiralamış olan Ahmet Mithat Efendi Beyoğlu'ndaki yaşamın yakın bir tanığı olmuş gözlem ve değerlendirmelerini romanlarında sık sık dile getirmiştir. Ancak Beyoğlu çevresinde onun dikkatini çekenler insan acıları ve toplumsal bozukluklardır." Müşahedat" (Gözlemler) adlı romanda, "Şu Beyoğlu ne yaman memlekettir! Avrupa romancıları Paris'e göz dikmişler ama bizim Beyoğlu birçok cihetlerce Paris'ten de yamandır. Hangi tarafına bakılsa bir roman görülür. Hangi adama tesadüf edilse mutlaka bir romana taallûku vardır. O romanların da en çoğu insana ferahlık verecek surette değil, insanın içini kan ağlatacak suretlidir" der. Ancak Beyoğlu, Avrupa yaşamına kendini gösterdiği yerdir. Bu çevre Batı uygarlığına ait değerlerin tanınmasına, kavranmasına yardımcı olduğu kadar yüzeyden görme, dış çizgilerine öykünme eğilimini de beslemiş, yanlış Batılılaşmayı bir uygarlık hastalığı olarak toplumumuza getirmiştir.

Mithat Efendi "Felatun Bey ile Rakım Efendi" romanı başta gelmek üzere pek çok yerde Batı taklitçisi kahramanlarının Beyoğlu'ndaki yaşamlarından, düştükleri gülünç durumlardan görüntüler verir. "Bekârlık Sultanlık mı Dedin"de Sururi Efendi Anadolu'da memurlukta geçen yıllarda para biriktirmiş, İstanbul'a dönünce "Türkiye'nin Avrupası Beyoğlu"nda Avrupalılar gibi yaşamayı kafasına koymuştur. Burada bir otele yerleşir. Kafelere devama başlar. Cebindeki para süratle erimektedir: "Kafe Kristal ve Kafe Flam gibi yerlere gidenler vakıa birkaç gün için ahvali uzaktan temaşa ile iktifa ederlerse de ondan sonra küçük küçük tanışıklıklar başgösterir. Çalgıcı Alman kızlarının fasıl arasında dahi orada bulunanların yanlarına gelerek yarım yamalak Türkçe ile çıtı pıtı diller dökmelerini görüp durduğunuz halde sizin dahi bunlara heves etmemeniz mümkün olur mu? Elbette bir kolayını bularak siz de bir akşam bunlardan birisini yanınıza davet edersiniz. Fakat ikinci akşam bunlar iki üç oldukları halde gelirler. Kendilerine ikram için ne istediklerini sual edince mutlaka sütlü kahve ile pasta yani şekerli ekmek isterler. Bunlardan dahi yalnız kahveleri içip pastaları ceplerine koyarlar..."

Sururi Bey kafelerde, otellerde avuç dolusu para harcar. Bu arada kumara da başlar: "Familyalar cemiyetlerinde (alafranga aile toplantılarında) olan masumane lezzeti de tattı. Lakin vakit geçirmek için oynanan küçük kumarların büyüğe eşit olan zararları yine bütçeye zarar verdi. Çünkü bu türlü toplantılarda erkekler eğer bir karı ile ortak olurlarsa zararı yalnız kendileri ödemek gerekir. Kâr olduğu zaman ise tümünü refika hanıma bırakmak erkeklik şanındandır."

Sururi Bey Beyoğlu yaşamından bıkar. Sağlığı ve bütçesi de sarsılmıştır. Mutluluğu bir aile yuvası kurmakta bulur!..

Ahmet Mithat Efendi'ye göre Beyoğlu'nda "Murdarlıktan, hastalıktan, batakçılıktan" başka ciddi eğlence olarak hiçbir şey yoktur.

Beyoğlu'nda karnaval eğlencelerinin rezalet ve çılgınlıklarını Mithat

Efendi bu adı taşıyan romanında dile getirmiştir. Osmanlı yaşamına yabancı bu tür eğlencelerin ailede, kadın-erkek ilişkilerinde nasıl yaralar açtığını gösterir. Karnaval, Ahmet Rasim'in "Şehir Mektupları"na da şöyle yansımıştır: "Maskara seyr edeceğiz deyip de maskara olmadan dönen adeta nadirdir.

Kemeraltı'nın patlıcan yanaklı dilberleri, Çiçekçi'nin burnu düşük kahpeleri, Derviş'in zamane tesbihine dizilmiş incileri, francalanın has pideleri, Linordi'nin çaçaları, Timoni'nin gacaları, Yenişehir'in eski malları, Dolapderesi'nin gözü yağlıları, Bülbülderesi'nin kuyruk sallayanları, Feriköy'ün sönükleri, Tatavla'nın dönükleri, Ağa Camii'nin beyleri, Fıçıcı'nın kırık çemberleri, Doğruyol âşikâreleri, Kalyoncu kopukları, Komers'in top-atan takımı, Kuron'un baş açık güruhu, turşucunun alışmış hovardaları bir kere meydana dökülmesinler! İşte rezalet dökümü diye buna derler! Dümenli dümensiz ne kadar salapurya varsa, baştankara eder... Çaçasını kapan soluğu Doğruyol'da alır. Aman, efendim! O ne kibar Firenk! Öz Avrupalı..."

EZANSIZ SEMT

Beyoğlu'nun bir ucunda ünlü Galata Mevlevîhanesi yer alır. Galatasaray ağalarından Hüseyin Ağa'nın 1597'de yaptırdığı cami ana caddenin üzerindedir ve bir semte adını verir. Fakat Beyoğlu'na asıl Rumların, Ermenilerin, elçiliklere bağlı yabancı Hıristiyan toplumların büyüklü küçüklü kiliseleri ayrı bir kişilik kazandırır. Yahya Kemal'in işgal yıllarında yayınlanan ünlü "Ezansız Semtler" yazısı bu kişiliğin yabancılığını kuvvetle vurgular. İstanbul'un bütün semtlerinde tarihî ve ulusal kültürü yansıtan derin izler gören ve bunları şiirleriyle yansıtan ozan Beyoğlu'nu kendisine uzak ve yabancı bulduğunu anlatır: "Ah! Büyük cedlerimiz. Onlar da Galata, Beyoğlu gibi frenk semtlerinde yerleşirlerdi, fakat yerleştikleri mahallede Müslümanlığın nuru belirir, beş vakitte ezan sesi işitilir, asmalı minare, gölgeli mescit peyda olur; sokak köşesinde bir türbenin kandili uyanır, hasılı o toprağın o köşesi imana gelirdi; Beyoğlu'nu ve Galata'yı saran yeni yapıların yığını arasında o mescitlerden, o türbelerden bir ikisi kaldı da gördük ki cedlerimiz o kefere frenk mahallelerinin toprağına böyle nüfuz ederlerdi. Biz bugünün Türkleri bilakis Şişli, Nişantaşı, Kadıköy, Moda gibi küçücük bir şehri andıran yerlere yerleştik, fakat o yerler Müslüman ruhundan âri, çorak ve kurudur... Minaresiz ve ezansız semtlerde doğan, frenk terbiyesiyle yetişen Türk çocukları dönecekleri yeri hatırlayamayacaklar!" Dini ancak ulusal benliğe ve tarihe derinden bağlı bir toplum kurumu olarak değerlendiren ozanın aynı günlerde yayınlanmış bir başka yazısında da şu satırlar vardır: "Beyoğlu İstanbul'un parasını aldıktan sonra şanını, şeref'ini, cazibesini, nesi varsa hepsini aldı; büyüdü, yükseldi, genişledi kabına sığmadı. Sağdan soldan, kabından taştı. Şişli'nin müntehasına kadar uzandı. Hiçbir taşında mazinin ruhu olmayan bu bina yığını daha büyüyecektir de... Çünkü imarı için Müslüman mal-mülk sahipleri geceleri Beyoğlu ışıklar içinde yanarken eski İstanbul zifiri karanlıkta matemini çekiyor."

İşgal edilmiş kentte Beyoğlu yabancıların ve işbirlikçilerin taşkınlıklarına sahne olan bir semt, kanayan bir yaradır. Yakup Kadri'nin "Bir Beyoğlu Dönüşü" öyküsünde bu acılar ortaya konmuştur. Öykünün kahramanı Necati, "Milyonca insanın ölümünden, üç imparatorluğun çöküşünden ve memleketin üstünden geçen işgal ve istilâ felâketlerinden sonra", "Bu şehirde yaşayan veya çok asri hayata alışan herkes için bazı hazların kaynağı Beyoğlu"ndadır. Ancak karşılaştığı artık bambaşka bir şeydir: "Gençliğin ilk demlerine ait bin türlü şuh ve çapkın hatıralarla dolu olan Doğru Yol'a (İstiklâl Caddesi'ne) atıldı. Vakıa burası artık eski Doğru Yol değildi; ona gençliğinin ilk demlerini hatırlatan şeyler birdenbire silinip gitmişti. Ve bütün bunların yerine yabancı bayraklarla donanmış pencereler; yabancı harflerle yazılı ilânlarla kaplanmış duvarlar kaim olmuştu. Fotoğrafçı Febüs'ün camekânında bile Türklüğe ait bir simaya tesadüf etmek kabil olamıyordu. Mağazalar vardı ki, levhalarında bir tek Türkçe kelimeye rastlanmıyordu. Göz sağlı sollu Rus, Rum, Latin, Ermeni harflerinden başka bir şey görmüyor; kulak bu dillerin sedalarından başka bir ses işitmiyordu. Necati, birkaç mağazaya girdi, çıktı ve hepsinde kendi dilinden başka bir lisan kullanmak mecburiyetinde kaldı. Teneffüs ettiği havada gönül bulandırıcı bir yabancılık kokuyordu."

Beyoğlu'nun işgal, İstanbul'unda uyandırdığı acıları yansıtılan yabancı havası, kurtuluştan sonraki kültür değişmeleri içinde bir başka düzleme aktarılırken yeniden gündeme gelecektir. Peyami Safa "Fatih - Harbiye" romanında Batı hayranlığına kapılmış, yaşadığı Fatih semtini ve onun bağlı olduğu geleneksel değerleri beğenmeyen, Beyoğlu'ndaki aldatıcı güzelliklere imrenen genç kız Neriman'ın aldanış ve sonunda geriye dönüşünü konu edinirken iki ayrı dünyayı onun gözleriyle karşılaştırır: "Oturduğum mahalle, oturduğum ev, konuştuğum adamlar çoğu sinirime dokunuyor. O Fatih Meydanı'nın önünden geçerken meydan kahvelerinde bir sürü işsiz güçsüz, softa makulesi adamlar oturuyorlar. Biraz temizce giyindin mi insanın arkasından fena fena bakıyorlar, kimbilir neler söylemiyorlar, insan yolda bile rahat yürüyemiyor. Sonra o dükkânların hali nedir? Adım başında aşçı ve kahve. Erkeklerin işi gücü kahvede, caminin önünde oturup sokağı seyretmek. Dün Tünel'den Galatasaray'a kadar dükkânlara baktım. Esnaf bile zevk sahibi. İnsan bir bahçede geziniyormuş gibi oluyor. Her camekân çiçek gibi. En adi eşyayı öyle biçime getiriyorlar ki mücevher gibi görünüyor. Sonra halkı da bambaşka. Dönüp bakmazlar. Yürümesini, giyinmesini bilirler. Her şeyi bilirler canım..."

Sorun, "Teknikte garplılaşmakla iktifa mı etmeliyiz, yoksa kültürde de mi garplılaşmalıyız?" biçiminde ortaya konur. Beyoğlu, kültürde batılılaşmanın simgesidir. Bunu bir yozlaşma, yıkım sayanlar Beyoğlu'na cephe alırlar...

SANATÇILARIN DOĞAL ÇEVRESİ

Sinemaların, tiyatroların, içkievlerinin, pastahanelerin yer aldığı Beyoğlu uygarlık ve kültür sorunlarına, topluma ve dünyaya farklı açılardan bakan sanatçıların doğal bir çevresidir. Fikret Adil "Asmalımescit 74"te İbrahim Çallı, Necip Fazıl Kısakürek, Peyami Safa gibi sanatçıların bu çevrede 1930'larda sürdürdükleri bohem yaşamını dile getirir. Salah Birsel'in kitabında da Lebon, Tepebaşı Bahçesi, Nisuaz, Petrograd (Ankara Pastanesi), Cennet Bahçesi, Elit, Baylan 1940 kuşağı yazarlarıyla onları izleyenlerin günlük yaşamlarının bir parçası olarak canlandırılır. İçkievlerini, kahveleri, pastaneleri dolduran sanatçılar dışarda akıp giden kalabalığı, yörenin insan dokusunu ve gerçeklerini de farklı gözlerle görmüş ve yansıtmışlardır.

Sait Faik "Beyoğlu" röportajında, "Beyoğlu bir âlemdir. Beyoğlu yaşayan, cıvıldayan, kaynaşan, rahatlayan, gülen, eğlenen, yalnızlığa çare bulan ışıklı, hem şıkır şıkır, hem koku gibi buram burak ışıklı nefis bir caddedir" diyor.

Sait Faik birçok öyküsünde ve özellikle "Havada Bulut" kitabında Beyoğlu'ndan gelip geçen ya da orada yaşayan insanları konu edinir. Bu küçük insanların iç dünyalarını sergiler, kişilik düğümlerini çözer, dramlarını verir. Pastanelerde "şık giyinmiş haraççılar, kadın parasıyla geçinen güzel çocuklar, kendilerinden

pek ufak gençlere âşık zavallı fahişeler, eroin sarhoşları, zenginler, gömleği bile olmayan bopstil gençler, bazen ressamlar, şairler, yalnız o akşam için bir kadın beğenmeye gelmiş çekingen insanlar "görür, onları anlayıp kavramaya çalışır ve üstlerinden sevgisini eksik etmeden anlatır. Ara sokaklara girer, ayaktakımı denenlerin arasına karışır: "Bir tarafta randevu evlerinin, öte tarafta umumî evlerin kaynaştığı bölge... Karidesçiler, elektrik amelesi, ekmekçi, sirkeci, marangoz çırağı, garson, berber, akardeoncu,kitaracı,bar artisti, revu figüranı, terzi çırağı gibi esnafın birbiri üzerine yığıldığı yokuşta birbirine karışmış her din ve mezhep, Türk, Rus, Ermeni, Rum, Nasturi, Arap, Çingene, Fransız, Katolik, Levanten, Hırvat, Sırp, Bulgar, Acem, Efganlı, Çinli, Tatar, Yahudi, İtalyan, Maltız daha her türlü milletin birbirine karıştığı bu garip mahalleden sel yatağına her akşam küçük figüran kızlar iner. Onların ve terzi kızlarının arkasından berber çırakları yürür; berber çıraklarının arkasına da burma bıyıklı bir Arnavut takılır. Perdeleri çekilmiş bir evden evvelâ bir gramofon sesi, sonra bir çığlık duyulur. Bir adam evin camlarını kırar. Bir erkek, bir polise bir havagazı lambasının ışığında cebindeki bütün parasının aşırıldığından şikâyet eder. Mahalle sessiz, karanlıktır. Ama evlerin içinde, hattâ bazı ağaçların altında hayat fıkır fıkır kaynamaktadır.

Sait Faik'in insanı temel alan dünyası yanında İlhan Berk'in "Galile Denizi" kitabında şiirleşen Beyoğlu'nu kavramak oldukça güçtür. "Saint - Antoine'in Güvercinleri", "Bel Canto", "Galata Kulesi" gibi şiirler eksendeki cinselliğin yanı sıra kozmopolit Beyoğlu'nun tarihsel yapılarını, Hıristiyan dünyasını yansıtırlar. Gerçeküstücü yaklaşımın bozup yeniden kurduğu gerçeklikler içinde İlya Avgiri, bileyici Niko Margarit, çiçekçi çingene kadın, ressam İvi Stangali vb.'ye ait çizgiler yerlerini alırlar.

KADINLARLA ERKEKLERİN İLİŞKİSİ

Beyoğlu'nun eğlence yerleri, ara sokaklarda buluşmaevleri, genelevler erkeğin kadın gereksinmesini karşıladığı yerlerdir.

Ziya Osman Saba gibi "dünya ermişi" yazarlar bile anılarından Beyoğlu'ndaki genelevlere ait gözlemler, izlenimler çekip çıkarabilirler. Saba'nın "O Sokak" öyküsünde sıkılgan, Naim Tirali'nin "Yirmibeş Kuruşa Amerika" kitabındaki pervasız anlatım, Nedim Gürsel'in "İlk Kadın" adlı uzun öyküsünde çözümleyici bir

(Devamı 63. sayfada)

Gündemdeki Beyoğlu'ndan Eski Beyoğlu'na

Anılarla Eski Beyoğlu

Agop Arad

Cahit Sıtkı bir şiirinde: "Seni sevmiyorum, seni sevmiyeceğim kış mevsimi" der. Ben de "Artık seni sevmiyorum, sevmiyeceğim Beyoğlu" diyorum.

O güzelim Beyoğlu'nu, İstiklâl Caddesi'ni ara da bul. Günün her saatinde bir geçin İstiklâl Caddesi'nden. Sürü sürü insan, çocuklar, hepsi şarklı, zaten konuşmalarından taşradan geldikleri anlaşılır. Ne iş yaparlar, ne ile geçinirler? Meçhul!

Gençliğimizde şairlerin, ressamların, tiyatrocuların uğrak yerleri: Nisuaz, Petrograd pastahaneleri, içkili yerler: Nektar - buraya rahmetli Fethi Karakaş çok uğrardı, ben çoğunlukla Petrograd'a giderdim. Fikret Muallâ ile orada arkadaş oldum. Oldukça maceralı bir hayatı vardı. Temiz, eksantrik bir giyimi vardı. Almanya'dan yeni dönmüştü, aklı fikri hep Paris'te, miras meselesinden sık sık söz ederdi. Paris'te yine buluştuk. Resimleri alıcı buluyordu ama sanatçı öldükten sonra meşhur oluyor. Çok sıkıntılı bir hayat sürdü, sonunda koruyucu bir Fransız hanımı imdadına yetişti, bütün yaptığı resimleri şarap, su, ekmek ve kömür parasına elinden aldı.

Eskiden Beyoğlu denince herkes için bir dünya idi. Avrupa caddelerinden farksız kahveleri, sinemaları, tiyatrolarıyla cıvıl cıvıl, bir kızla, hanımla rahat rahat gezilebilir bir Beyoğlu idi. Nisuaz, Petrograd gecelerini hiç unutamam. Bütün sanatçı arkadaşlarla can kardeş dertleşirdik. Orhan Veli ve Sait Faik'le çoğunlukla Lambo'nun meyhanesinde, Cumhuriyet şarapçısında birlikte olurduk.

Şimdi bu güzel pastahanelerin yerini bankalar, kebapçılar ve biracılar almış.

Saat 20.00'den, 21.00'den sonra kolunda bir kadınla geçebilirsen geç, büyük sarkıntılıkları görürsün. Geçenlerde, her zaman Beyoğlu'na yolum düşmez ama bir 18.30 matinesine tiyatroya gitmiştim. Çıktıktan sonra tam Lâle sinemasının önünde, bir sürü genç köşe başlarında toplu gençler... Biri yanımdan geçerken bana çarptı. Ben ondan özür dileme beklerken ağzımdan "pardon" sözü çıkıverdi. "Senin pardonunu bilmem ne yaparım" demez mi? Şaşırdım, kavgaya kalksam belki bıçaklanırım filân diye koşar adımla yürüdüm gittim. İşte şimdi Beyoğlu böyle bir cadde oldu.

Mahmut Baler

Eski Beyoğlu, Türkiye'nin Avrupa'sı denilecek kadar muntazam ve zevkli, her göze de huzur verecek kadar İstanbul'un mümtaz bir semti idi. Tünel'den çıkıp Beyoğlu'nun başına ayak bastığınız zaman bugün Hachette Kitabevi'nin bir üstünde Löbon diye tanılan Avrupa ayarında bir pastane vardı. Beyoğlu'ndaki buluşma randevuları burada yapılırdı. Onun karşısında da Markiz adıyla çalışan ikinci bir pastane vardı. Bu da Löbon ayarında bir üstünlük ve zevk taşırdı. Önce Löbon, sonra da Markiz kapandı.

Yukarıya doğru devam ederken sağ kolda rahmetli Muammer Karaca'nın tiyatrosu vardı. Sol kolda da beyaz Rusların açmış olduğu Rejans. Bu da Avrupai yemeklerle ve kurduğu intizamla çok iyi denilebilecek bir lokanta idi. Bu cadde üzerinde Galatasaray'a kadar bugün ismini hatırlayamadığım, zevkli numaralarla müşterilerini memnun eden bir iki bar vardı. Galatasaray'ı geçtikten sonra solda o devrin ileri gelen otellerinden Tokatlıyan Oteli vardı. Bu otelin caddeye nazır olan salonunda Şehircilik Profesörü Kemal Ahmet Aru, Ferit Paşa Kabinesi tarafından idama mahkûm edilen Ahmet Halim, Enver Paşa'nın yaveri, sonradan mebus olan, Ulunay'ın "İstanbul Kabadayıları" adlı kitabında esaslı yer alan Tahir Karamürselli (eniştem), tek oyla işgal kararına red cevabı veren topçu feriki Rıza Paşa'nın oğlu Fazıl Rıza ve diğer mebuslar otururlar, caddeden gelip geçeni seyrederlerdi. Bu zevatın çoğu şimdi rahmet-i rahmana kavuş-

→

muştur. Burada küçük bir fıkra ile bir anımı canlandırayım.

Bu topluluğun arasında ismi geçen, bizim mizah tarihimizde yer alan Borazan Tevfik de bulunurdu. Birinci Cihan Harbi'nde İngilizler tarafından yapılan İstanbul işgalinde, İngiliz askerleri ve işgal malzemeleri toplu halde, enteresan şekilde bu caddeden geçer, heyecanlı bir seyir olurdu. Bu arada iki tekerlekli küçük bir arabayı 4 muazzam katırla çektiren gülünç vasıtalar da geçerdi. Dostlardan birisi "Yahu, bu İngilizler ne acayip yaratıklar. Küçücük bir arabayı 4 muazzam katıra sürükletiyorlar" deyince Borazan Tevfik bu dostumuza cevap verdi: "Aman beyim o kadar mühim bir şey değil. Bizde koca devleti 3 katır sürükledi."(Açıklayalım: Enver, Talât ve Cemal paşaların vatandan gizlice firar ettikleri acı hadisede, milletin çok üzüntülerle dolu olduğu bir devirdi.)

Yine bir gün benim başımdan geçen bir hadiseyi hoşunuza gideceğini tahmin ettiğim için anlatmak isterim.

Bu topluluk akşam saatleri yaklaştığı zaman her biri kendine göre bir içki siparişi vererek keyiflenirdi. Orada benim de bulunduğum bir günde bana da ısrarla içki ikram ettiler. Bu içki denilen tılsımlı neşe kaynağı, bir derken iki oluyor, iki derken dörde kadar çıkıyor. Ondan sonra bakışlar diyagonalleşiyor, konuşmalar da lokumlaşıyor. Ben de bu vaziyette dostlara veda ederek davetli olduğum bir yere gitmek üzere yerimden fırlayarak Tokatlıyan'ın kapısından dışarı çıktım. O zamanlar kadınlarda çarşaf devri devam ediyordu. Yüzleri çok güzel, peçeleri de göğüslerine kadar açık üç kadınla karşılaştım. Ve alkol tesiriyle münasebetsizliğin hacmini ölçemeyerek kadınlara sokulup "Hey Allah'ım mehtap mı doğdu, ne doğdu" dedim ama arkamdan sol omuzu düşük, siyah fesli bir bıçkın hemen önüme geçerek "Mehtap doğdu ama karabulut da arkada" demez mi.

Beyoğlu'na çıkan herkes hiçbir pejmürde ifadesiyle değil, esaslı giyinir kuşanır ve medenî bir Avrupa şehrini gezer gibi, göze huzur veren bir zevkle gezerlerdi. Eski, geri kalmış gözler halen bu zevk ve huzuru aramaktadırlar.

Turgut Boralı

Geçmişe özlem gericilik, tutuculuk mudur onu bilemem ama bence tarifsiz bir şeydir. Sanki akıp giden zamanı geri getirebilme olanağı elimde olsa o günleri elinden tutup yanı başıma koyuvermek, sonra da karşısına geçip seyretmek isterim. Toplum terbiyesinin inanılmaz - bu gün için - saygılıkta olduğu o günlerde - 40'lı yıllar - delikanlılığımı yeni yeni yaşıyordum. O kadar da kısa sürdü ki.

Oyunculuk yaşamımın yeni yeni başladığı yıllardı. Yavaş yavaş tiyatro dışı arkadaşlarımla Tokatlıyan Oteli'nin arka barına giderdik akşam üstleri. O bara gelenler genellikle üç isimli kişilerdi. Örneğin, Ahmet Zeki Topuklu v.b. gibi. O zaman benim gibi 20'li yaşların baharını yaşayan birisi için bu her biri 50'nin, 60'ın üzerindeki insanlarla konuşabilmek, ahbaplık, hatta arkadaşlık kurmak olağanüstü bir şeydi. Saçlarım da döküldüğünden yaşımdan çok fazla gösteriyordum. Bu yüzden hiçbiri beni yadırgamıyor Suha Turgut Bey deyip duruyorlardı. Hele içlerinden Prens Fazıl Bey'le pek bir ilerletmiştik ahbaplığımızı. Bazı akşamlar Degüstasyon'a gidilirken beni de yanlarına alırlardı. Ben pek konuşmalara, tartışmalara katılamaz, sadece dinlerdim. Sadece bana bir soru sorulduğu zaman yanıt verirdim. İşte gene böyle bir Degüstasyon gecesinde ben de bulunacaktım. Yeni bir takım elbise yaptırmıştım her nasılsa. Çünkü o yıllarda kumaş bile vesika ile verilirdi. Nüfus kâğıdımda hâlâ durur - Sümerbank'tan üç metre kumaş verildi - damgası. Bob stil denen o yılların modası olan bir elbise idi bu. Lokantadan içeri girince önce sevecenlikle yüzüme baktılar, buyur otur falan dediler. Sonra hepsinin suratı bir karış. Ben içimden bir şeyler oluyor ya dur bakalım demeye vakit kalmadan Prens Fazıl:

—Suha Turgut Bey yaşlı başlı adamsınız, bu yeni yetme züppe kılıkları size hiç yakışıyor mu demez mi?.. Bir daha onların yanında hiçbir zaman giyemedim o elbiseyi. Gelsin bizim babadan kalma laciler.

Hüsamettin Bozok

"Ah Beyoğlu, vah Beyoğlu" diye yakınmanın artık hiçbir yararı kalmadı. Olan yalnız Beyoğlu'na mı oldu? Ya İstanbul? İki kıtanın buluştuğu yerdeki bu güzel inci? Bir zamanlar İstanbul, "Avrupa'nın Doğu'daki ucu" idi, şimdilerde "Asya'nın Batı'daki ucu" olmuştur. Geçenlerde Adalar'ı kalkındırmak, turistik değerini yüceltmek için yapılan bir toplantıda, konuşmacılardan biri: "Aman, oralara lahmacunu sokmayalım, midye tavasıyla eski gelenek sürsün" filan demiş. Ama bu, kimin elinde ki...

Benim çocukluğumda İstanbul nüfusunun üç yüz altmış bin olduğu söylenirdi. Sonraları bu rakam altı yüz elli bine çıktı. Ve bu, uzun yıllar böyle kaldı. Şimdi öyle mi ya? Hâlâ durmamış olan büyük göçle kent nüfusu beş milyonu aştı, altı milyonun sınırlarını zorluyor. Yanlış kentleşme yalnız bu büyük kentin, yeryüzünde sayılı güzellikte bir metropolün dış görünümünü bozmakla kalmadı, manevî değerler de eriyip gidiyor. Bir zamanların o güzelim Cadde-i Kebir'inden, şimdi yanık yağ kokusundan geçilmiyor!

Aslında Beyoğlu, Galatasaray Lisesi'nin bulunduğu köşeden başlar, Taksim Meydanı'nda son bulurdu. Bunu, aynı başlangıç noktasından Tünel'e kadar uzatanlar da vardı. Burası, yalnız İstanbul kentinin değil, belki de bütün Türkiye'nin odak noktası idi. Günlük yaşamımıza yansıyan uygarlık örnekleriyle birlikte kültür ve sanat etkinlikleri de burada bir araya gelirdi. Bugün Tünel'den Taksim'e kadar uzanan bu uzun yolda, oturup dinlenilecek, eş dostla buluşulacak, birkaç söz edilecek bir tek pastahane, bir tek temiz kahve yoktur. Eski günlerden kalan birkaç muhallebici de ana baba günüdür.

Sinemalar orada idi, tiyatrolar orada idi, sanatçıların toplandığı yerler orada idi. Bu, 1950'lere, 60'lara kadar sürdü. Ben ancak eski Beyoğlu'nun son günlerine yetiştim sayılır. Örneğin Raşit Rıza'nın Galatasaray'da açtığı lokali bilmem. Ama Fikret Adil'in çabalarını yakından izledim. Şairlerle, yazarlarla, ressamların, heykeltıraşların, tiyatrocuların, sinemacıların... İç içe olmasını pek isteyen Fikret Adil, son yıllarda "Sanat Dostları" adıyla bir lokal kurmuştu. Bu, gerçek bir gereksinmeyi karşılıyordu. Arada bir yapılan yemekli toplantılarda, herkes birbiriyle görüşmek olanağını bulur, hem de eğlenirdi.

Sözümü bir anı ile bitireyim. Böyle bir gecede, yıl sanırım 1950 filan, Babıâli'de elinin sıkılığıyla ünlü Halil Lütfü Dördüncü de bulunuyordu. Derneğe yardım için herkesten birer ikişer lira toplamak gerekti. Halil Lütfü, çevreden o kadar memnun kalmış olacak ki, çıkarıp bir beş liralık uzattı. Bu, o güne göre oldukça yüklü bir rakamdı. Fikret Adil bu parayı, ötekilere karıştırmadı. Sonradan çerçeveletip Sanat Dostları lokalinin duvarına astı, altına da verenin adını not düştü. Sanırım bu çerçeve, şimdi öteki emanetleriyle birlikte eşi Gülen Adil'dedir. İlerde bir sanat müzesi kurulursa, resimli bir belge olabilir.

Baha Gelenbevi

1940'lı yıllarda bir sonbahar kuşluk saatinde, o Avrupa'nın en yaşlı yeraltı metrosunun, yürürken sanki her tarafı dökülecekmiş gibi, zangır zangır zangırdayan tahta vagonun-

dan, selâmetle ayağımı Beyoğlu başına basmıştım.

İki gündür bir dostumu arıyordum, onu âcilen bulmaklığım gerekti ve bu dostum zümrüt-ü anka kuşu Arif Dino'dan başkası değildi. Kendisiyle, hep hayalde kalacak, "çok fikrî" bir film senaryosu işim vardı görülecek.

Önce Tünel başındaki baba Fischer ve güzel kızının birahanesine göz attım, lâf olsun diye. İki sarı oğlan vardı içerde, yeni yeni ortaya çıkan Hitler'in kahverengi gömleklerini giymiş, çıkacak savaşın zaferini beklermişcesine kadeh tokuşturuyorlardı sabah sabah.

Löbon'a bakmaya lüzum bile yoktu, eğer bakmış olsaydım, ya Celâlettin Ezine'yi, ya İzzet Melih'i veya Mithat Cemal'i bulurdum.

Taharriyatın (araştırma) en çetin cevizi Asmalımescit idi. Bu üç buçuk sokak o eyyamda Türkiye'nin tek Montmartre'ını oluşturuyordu. Halk deyimiyle, "ciniviz"den kalmış bu eğri büğrü, kimi paket, kimi arnavutkaldırımı döşeli sokakların çevrelediği, mahzenle izbe arası yapıların en olmaz yerlerine âdeta serpilmiş koltuk meyhaneleri, sımsıkı çekilmiş perdelerine rağmen, çalınması yasak olan "laterna"ların gulguleli nağmeleri yine de sokağa taşan tavernaların belirlilerini gezdim; yok, ne gören, ne duyan...

Biraz ilerideki Tilla'dan hele hiç hayır yoktu. Oraya, kapı karşı komşu Şehir Tiyatrosu sanatçılarıyla, yine yakındaki Garden Bar'a Avrupa'dan getirilen, ikinci derece müzikhol artistleri gelirlerdi bu saatlerde, Türk düşünür-taşınırlar ise "Beş çayı"na teşrif ederlerdi ancak.

Nisuvaz, mühim bir merkezdi, o yıllarda yeni sanatla yakınlığı olanlar veya olduğunu sananlar, hep orada bir şeyler bulmak açlığı ile toplanırlardı. Bu kahvehane-çayhane-pastane karışımı büyükçe lokalde, Régence lokantasından transfer, eteği sarkık, topuğu çarpık tayife-i nisa (kadın kısmı) servis yapardı, bu hali Nisuvaz'a Beyoğlu kahveleri arasında "mümtaz" bir yer sağlardı.

Kahveye girince gökte aradığımı yerde buldum, Arif Dino, kalabalık kahvenin tam orta yerinde, bir masaya tek başına oturmuştu. Çevresindeki bir sıra masa da boştu, handiyse, karantinaya alınmış gibi bir haldi bu yalnızlık.

O günlerde Arif Dino'dan, basında olsun, entelektüel muhitte olsun, çok söz ediliyordu; kimileri aşağılarken, kimileri övüyordu, fakat onu kızdıranlar üçüncüleri idi, alay eden, kendi tabiriyle "salyangoz kafalı"lardı. Mesele şu idi: Arif "Şiir beynin ifrazatıdır" demiş ve yazmıştı. İki savaş arasında, ümmetin işi derdi yok, almışlar Arif'i maytaba. Şiirden nasibi bulunmayan eloğullarına pek içerlemişti: "Benim dediğim ifrazat Cacholot'un misk-i amberi'dir; onlarınki ise, kanalizasyondan geçer, buyursunlar, lezzetine varırlar" diyecek kadar pür-hiddet olmuştu.

Tabiî, o gün, bizim abstre-düşsel senaryo yan yattı, hiç konuşamadık. O gece Régence'a yemeğe gittik, birkaç kadehten sonra Avrupa günleri anılarından söz ettik, sakinleşti, hele nasılsa aklımda kalmış olan, onun Fransızca şiirlerinden "Les douze verres se sont cassés"in bazı pasajlarını benden duyunca, insanlara karşı tüm galeyanı duruldu.

Nuri İyem

Beyoğlu'na ilişkin ilk anılarım, ortaokul yedinci sınıfta iken korka çekine oraya yaptığımız keşiflerle başlar. Evi, benim gibi İstanbul yakasında olanlar için Beyoğlu, Avrupa'ya benzemeyi amaçlayan birçok bakımdan ayrı bir yaşam temposu olan semtti.

Sonraları Beyoğlu benim ve arkadaşlarım için çoğu kez, avarelikten öteye geçmeyen bir yaşamın sürdürüldüğü yer olmuştur. Eğlenmek gereksinimleri ile dopdolu birtakım gençlerdik. Her fırsatta —özellikle geceleri— buluşup saçmalama sınırında karar kılan söyleşilerle gülüp eğlenmek ve içmek, yaptığımız belli başlı hareketti. O günler, herkesin rol aldığı, ortaoyuncusu bir yaşam mı idi ne?

Beyoğlu'nda benim için —bugün bile her anımsadığımda en sevindirici olanı, daha ortaokul yedide iken, bir başıma keşfettiğim Galatasaray lisesi'nde, Güzel Sanatlar Birliği'nin her yaz açtığı sergiler olmuştur. Orada saatlerce resimleri büyük bir hayranlıkla seyrederdim. Ancak, canımı çok sıkan, bu sergilerin ücretli oluşu idi. Sonunda, serginin bulunduğu katın merdiven başında, yol kesip ücret alan ressamlara, bu ücretin benim gibi öğrenciler için nasıl büyük bir külfet olduğunu anlattım ve onlardan her zaman için geçerli olacak (meccani seyir etme belgesi) aldım. O günkü büyük sevincimi, mümkün değil, anlatamam.

Akademi'ye girdikten sonra, bahara doğru akşam üstleri, Kazancı Yokuşu'ndan hemen sağa dönüp, dik yoldan (Cennet Bahçesi'ne) gitmeye ben de başladım. Her ne kadar Tina Rossi'nin, Marinella'sı ile bir miktar kafam şişiyor idiyse de, orada ağaçlar altında oturup, Boğaz'ı seyretmek güzeldi. Ve Cennet Bahçesi yaz boyunca, özellikle cumartesi günleri gittiğimiz bir yer oldu yıllarca. Hemen her sanat kolundan pek çok sanatçının devam ettiği Cennet Bahçesi de günün birinde benim için, büyüsünü kaybetti.

Gitmez oldum oraya.

Asmalımescit'te iki ayrı dönem yaşadım. En etkili olanı. İkincisi S. Önay Apartmanı'nın çatı katındaki resim atölyesidir. Ferruh Başağa, Fethi Karakaş'la birlikte kullandığımız bu atölyeye Azra İnal da bir süre katıldı. Portresine çalıştığım Adalet Cimcoz, Vala Ebüzziya, bir kez olmak üzere M. Ali Cimcoz ve Sabahattin Eyüboğlu, bir iki kez A. Hamdi Tanpınar gelmişti. Burasını merak edenler pek çoktu. Nurullah Berk bile, merakını yenemedi ve bir gün kalktı geldi.

Löbon, Markiz, Degüstasyon ve benzeri yerler, bizim dadanabileceğimiz, ucuz yerler olmadıkları için, oralara çok az gidebildik. Nisuaz, Anadolu Birahahanesi, Beyoğlu Balıkpazarı meyhanelerinin birçoğu (başta Cumhuriyet olmak üzere) ve bir ara (Lambo) tabiî bir de (Pasaj) bizlerin uğrak yerleri oldular. Lambo küçücük bir yer, ama buraya hemen her gece uğrayanlar pek çoktu. Bu küçücük yerin çekiciliği, Orhan Veli ile başladı dersem yanlış olmaz sanırım. İşte bu Beyoğlu'na, her sırası gelen kuşak gibi, biz de katıldık bir zaman. Orada yaşadığımız sürece, yaptıklarımız, ettiklerimiz ve çektiklerimiz oldu. Ve yavaş yavaş geçti, gitti. Ayrılık acısını ilkin Orhan Veli tattırdı bize. Aramızda Cahit Irgat, Orhan Veli için en uzun süre ağlayan oldu. Orhan Veli'nin ölümünden çok sonra idi, bir gün Sait Faik'i, barut fıçısına dönüşmüş bir kızgınlık içinde gördüm. Bir sürü küfürlerden sonra, "Yahu ben edebiyat münekkidi değilim. Bunu çok iyi bildikleri halde Orhan Veli'nin her yıldönümünde benden yazı isterler. Bu herifler sadist be! Acısına henüz katlanabilmeyi becerdiğim sırada, deli ediyorlar beni. Ne yazayım ulan, Orhan için ben!.. Haa, yazamayacağım dersem, dedikodu hazır: '"Orhan'ı zati sevmezdi." İşte buna dayanamam ulan ben..." Ve köpüre tüküre, bir sürü küfür... Evet, ayrılık acısını ilkin Orhan Veli tattırdı bize... Daha sonra Sait Faik Abasıyanık.

Bedia Muvahhit

Muvahhit'le evleninceye kadar gece hayatı nedir bilmezdim. O zamanlar Moda'da oturuyorduk. Beyoğlu'na yalnızca alış veriş için inerdim.

(Devamı 62. sayfada)

Beyoğlu geceleri

(Devam)

şamba kanepeler önünde yer alır. Pencereler demir parmaklıdır, pencereden çok da bir han kapısını andırmaktadır. Mezeler köle doyurandır ve de ucuzdur. Yalnız İkinci Dünya Savaşı günlerinde masaya ekmek adında bir şey getirilmez. Ekmek isteyenler o günlük ekmek karnelerini vermek zorunda kalırlar. O günlerde bir şair burada yandaki bir masadan, göz kaş arasında bir çeyrek ekmek yürütmüştür ki doğma, kopma tüm Peralılar bildiklerini bilmez olmuşlardır. Gerçek! Hangi gerçeği yazıyoruz! Bu şair bir gün de gömleğini ütüye götürdüğü Turnacıbaşı Sokağı'ndaki bir kolacıdan, yağmurluğunun altında bir gömlek kaçırmış ve onu getirip Petrograd'da herkese göstererek, oradakilerin şıp şıp el çırpmalarını beklemiştir.

Beyoğlu'nun defterini kimse bilmez.

Bu anlattıklarımız çığlık kuşlarıdır.

Gündüzleri saçak altlarında, ağaç kovuklarında, limandaki kazıklar üstünde pineklerler. Gece olunca da Pera Paşa'da kanat çırpmaya koşarlar.

"Nektar"a gelen vayvillimcilerden yani çığlıkçılardan biri de, Tekelci Sami'dir. Mavi göz, ince dudak, seyrek saçtır. Ahmet Muhip'in canciğeri diye bilinir. Ne var, büyük bir telâşçıdır. Antresini yapmasıyla çekip gitmesi bir olur. Bekârdır. Evde meraklar getiren bir annesi vardır. Onu bekletmemek için merhabasının karşılığını bile almaz. Annesine bağlılığı o kadar çoktur ki, yıllarca sonra kadıncağız yaşam dersini bütünleyince perperişan olacak, birkaç yıl sonra o da annesinin yanına gidecektir.

"Nektar"ı geceyarısına doğru yoklayanlardan biri de, Türkiye koşucularından Besim Koşalay'dır. O da telâşe bakanıdır. İçinde yitip gittiği şallak şullak üstlüğünü bir iki çekeledikten sora selâm verir, selâm alır ve de ayağındaki kundurasız lastikleri sürüyerek, Hacivat'ın hayal perdesinden çekilmesi gibi ortadan silinir.

Besim o yıllar 40-45 yaşlarındadır. Spor yaşamı çoktan gelip geçtiğinden spor yazarlığı yapıyordur.

Ama 1922-1935 yılları arasında 29 Türkiye rekoru kırmıştır. Özellikle 800 ve 1500 metrelerde ün kazanmıştır. 1924'te Paris, 1928'de Amsterdam olimpiyatlarına katıldıktan sonra da Sofya, Belgrad, Zagreb, Trieste, Atina, Viyana, Napoli, Milano stadlarında sık sık boy gösterir. Bu arada Berlin'in o ünlü Olimpiyat Stadı ile Estonya'nın Tallin Stadı'nı da tanımıştır. En son da 1940'ta Fin'lerin olimpiyat oyunları için düzenledikleri stadı görmüştür. İngiltere'de gördüğü alanların sayısını ise kendi bile bilmez. Şimdi de bir flaş-haber. Bu büyük koşucu yürümeyi ancak altı yaşında iken gerçekleştirebilmiştir.

Sait, "Nektar"a gündüzleri de kanca atar.

Çokluk da bir başına bulur kafayı.

O ölüm saçan karaciğer hastalığı daha ortalarda görünmediği için de, üç, beş, on duble birayı arka arkaya devirir.

Ona göre, birinci dublenin özelliği, leyla olmanın kapılarını açmasıdır. İkincisi, insanı oturduğu yerde geziye çıkartır. Üçüncüsü sevgiliyi düşündürtür. Dördüncüsü, anıların birbiriyle dalaşıdır. Onuncu duble ise, evet onu hiç sormayın, Sait'i büyük çaptaki yapıtların ilkel temeller üzerine oturtulduğu kanısına iletir.

Kısacası, sonunda kırrak, bir gün daha biter.

Yani çok vayvillim atılır, çok gözyaşı olur.

Vazaraklar, gevezeler, boyuna gözlerini kırpan kıpkıplar vığğğğ diye küçük dillerini yutar.

Soyuldum soğan gibi
İşte öykünün dibi. ■

Anılarla Beyoğlu

(Devam)

Evlendikten sonra gece hayatını öğrendim. Maskoviç, Roz Nuar gibi lokantalar vardı. Oralara sık sık giderdik. Dormen Tiyatrosu'nun bulunduğu pasajda Tokatlı diye bir lokanta vardı. Aynı pasajda Fransız Tiyatrosu denilen yerde oynuyorduk. Oyundan önce yemek yemediğimiz için, oyundan sonra Tokatlı'ya gider, yemek yer, eğlenirdik. O dönemde Beyoğlu çok emniyetli bir yerdi. Ben Tepebaşı'nda Pera Palas'ın karşısında oturuyordum. Balıkpazarı'ndan geçerek tek başına, yayan evime giderdim.

O zamanlar Beyoğlu, sanıldığı gibi Tünel'den başlamazdı. Galatasaray'la Taksim arası idi. Şimdi Osmanbey'e kaydı. Ben artık Beyoğlu'na inmiyorum.

Elif Naci

Eski Beyoğlu anıları... Tatlı, acı, balbademli, kaymaklı, salçalı, biberli, mayhoş, kekremsi anılar... O kendine özgü özelliği olan eski Beyoğlu... Bana hep yabancı uyruklu, boyalı, pudralı, geçkin, fakat fettan bir kadın gibi görünmüştür. Orada yaşanmış günlerin, gecelerin anıları hepsi ilginç. Fikret Adil'in "Asmalı Mescit 74" ile Salâh Birsel'in "Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu" kitapları bol bol tıkabasa tepeleme bu anılarla dolu... Bize bir şey bırakmamışlar.

Yalnız o günlerin sanat anlayışını belirtmesi yönünden ilginç ve gülünç bir olayını yineleyelim:

Yıl 1933... Ekim ayı. Beyoğlu Cadde-i Kebir-Narmanlı Hanı'nın sırasında Mimoza şapka mağazasında beş ressam, bir heykelci burada bir sergi açmışlar, D grubunun ilk desen sergisi. Halkın yadırgadığı nitelikte yapıtlar. Sanatçıların herbirinin başka yerde işleri olacak ki, sergiye Arif Dino'yu nöbetçi bırakmışlar. Ekimin güneşli, sıcak bir günü... Oradan geçmekte olan Doğan Nadi, Arif'i kapıda görür, aralarında şöyle bir konuşma olur:

— Arifciğim, hava güzel, hadi seninle gel Taksim'e doğru yürüyelim.

— Gelemem.

— Neden?

— Sergiyi bekliyorum.

— Ne var burada beklenecek?

— E... Biri gelip resimlerden birini alıp gidiverirse...

— Deli misin yahu!.. Bunları sokakta bulsalar getirip size verirler.

Vasfi Rıza Zobu

Beyoğlu:

Tünel'den Taksim'e kadar uzanan caddenin iki yanını teşkil eden binaların üst katlarında yaşayanlarla, alt katta satış yapılan dükkânlarda alışverişte bulunanlarla, içilip sohbet edilen salonlarında akşamcılık edenlerle bir zevk yeri ve bir zerafet meşheri idi. Sonra bu güzellikler aheste adımlarla Harbiye ve Şişli'ye kadar uzanmış, o doyulmaz güzellikler, kapatılan Galata sefalethanelerinin sıçraya sıçraya Beyoğlu'na gelip çöreklenmesine kadar devam etmiştir... Ondan sonraki manzaradan pejmürde halini hep beraber seyretmekteyiz...

İstanbullular Pera Palas ve Tokatlıyan gibi batı örneği oteli, Galatasaray Sultanisi gibi mektebi, Comedie-Française gibi tiyatroyu, Tepebaşı ve Taksim gibi müzikli bahçeleri, Şanzelize'deki birahaneleri, medenî kıyafeti vücuduna yakıştırmış erkekleri, geçtiği yerlere iç açıcı rayiha saçan şık kadınları hep Beyoğlu'nda görmüş, orada yaşamıştır...

Türk tiyatrosu, yani Darülbedayi: —Her gece—, sahnesinin perdesini açabilmeye Beyoğlu'nda muvaffak olmuş ve çoğala genişleye bugüne ulaşmıştır.

Eğer Beyoğlu Belediye Başkanı geçmişteki güzelliği yeniden kurabilir; mevcut olan güzellikleri bozdurmamaya muvaffak olursa gönlümüzü kazanmış olacaktır. ■

Edebiyatımızda Beyoğlu

(Devam)

nitelik kazanır. Bir yandan anılar yumağını açarken bilinçaltından beslenir, bir yandan da kentin toplumsal değişmelerine tanıklık eder. Cevdet Kudret'in "Sokak" kitabındaki "Hoş Geldin Victory" öyküsü İstanbul limanına ABD'nin Missoury gemisi geldiği sırada Beyoğlu'nun eğlence yerlerinde ve Abanoz Sokağı'nda yönetimin aldığı önlemleri konu edinirken emperyalist yandaşlığını taşlamış olur.

Beyoğlu'nda eğlence yerlerinin, vitrinlerin görkemi erkeklerin servetine, genç kadınların etine yönelen tuzağı örtmektedir. Gerçekçi yazarlar bu örtüyü kaldırarak toplumsal bozuklukları sergilemişlerdir. Orhan Kemal "Yalancı Dünya" romanında taşradan artist olma hevesiyle Beyoğlu'na akan genç kızların serüvenini ele almıştır. Sinema sanayiinin başkenti "Yeşilçam"ın pisliğini deşmiştir.

Füruzan'ın "Kuşatma" öyküsünde Beyoğlu'ndaki pasajlardan birinde bir tuhafiyecide çalışan 14 yaşındaki Nazan'ın dükkâna mal veren Halûk Bey'in ağına düşüşü anlatılır. "Benim Sinemalarım"daki Nesibe'nin baştan çıkarıldığı çevre de aynıdır: Gösterişli fakat aldatıcı Beyoğlu!..

F. Ülke Aren "Hanya Konya" kitabına adını veren uzun öyküsünde Cihangir'de bir randevu evinde basılan ve nezarethanede ölen genç bir kadının serüvenini ele alır. Beyoğlu Emniyet Amirliği'nde düzenlediği varsayılan tutanaklar ve ölen kadının anlattıkları, Beyoğlu'nu dolduran kalabalıkların karanlık yaşamından bir kesit verir.

DEĞİŞEN BEYOĞLU

Kendi içinde tutarlı sayılabilen, eğlenen, kadınlarla ilişkiler kurup sürdüren insanların, tiyatroları, sinemaları izleyen aydınların, mağazalara akan orta halli insanların doldurduğu Beyoğlu 1970'ten sonra hızla değişmiştir. Nüfus göçü, kentleşme, servetin yanlış bölüşümü gibi nedenlerin yanında daha başka toplumsal ve siyasal çaltkantıların da bu değişimde etkisi vardır. Değişmenin aşamalarından biri Demir Özlü'nün "Aşk ve Poster" kitabındaki "Alp Oteli" öyküsünde kendisini göstermektedir. Öykücü, "Beyoğlu'yla iç içeyim. İlk günden başladığım bir çalışma; Beyoğlu'nun büyüsünü kavramak. Bütün orospuları, pezevenkleri, küçük dolandırıcıları, barlara, genelevlere yamanmışları, Amerikan sigarası satanları, lotarya çektirenleri bir bir tanımaya başladım artık; özellikle yalnız yaşayan kadınları tanıyorum, solgun yüzlü, geçimlerini Beyoğlu'ndan sağlayan kadınları..." demektedir.

12 Mart sonrasıdır. Yazar, yabancı asıllı eşiyle birlikte evinden ayrılarak "Alp Oteli"ne taşınır. Buranın eskì adının Lüksemburg Oteli olduğunu anlatan Sait N. Duhani, bitişikteki Royal Otel'in bir tanıtma ilânını da almıştır kitabına. "Bitişiğindeki İngiliz Büyükelçiliği'nin bahçesine nazır. Haliç'e ve İstanbul'a masalsı bakış." denilmektedir bu ilânda. Özlü'nün öyküsünde de "Tepebaşı'nın bütün güzelliği..." deniyor. Ancak güzellikler gölge altındadır artık: "Polis, otele taşındığımı bilmiyordur, bu, ikide bir başvurulan tatsız ev aramalarından kurtarır insanı..." Özlü'nün öyküsünde "iyice suskunluk içinde görünüyordu herkes" denmektedir. Bu suskunluk bir süre sonra ortadan kalkmış ve yıldırı kaplamıştır ortalığı. Sokaklarda patlayan silahlar Beyoğlu'nun da ölüm nedenlerinden biri olmuştur. Ferit Edgü'nün "Yazmak Eylemi" adlı yapıtı bu yılgı günlerinin olaylarından birini, bir örgütün baskı ile bir gün bütün dükkânları kapattırdığını anlatır.

Toplumsal, siyasal yaşamda patlamalar, Beyoğlu'nu da, kenti ve ülkeyi de değiştirmiştir. Nedim Gürsel, "İlk Kadın" öyküsünde bunu şöyle saptamaktadır: "Galata'nın, Pera'nın Yahudi, Rum, Franko Levanten mahalleleri yıkıldı birer birer. Yerlerine gökdelenler, pahalı oteller dikildi. Boğaziçi yalılarına da tankerler girdi, kıyılara beton döküldü. Öfkeli, gergin bir erkek kalabalığı doldurdu sokakları. Yabancılar göç etti, kozmopolit İstanbul kalmadı artık. Kırmızı tuğlalı küçük kiliselere, genelev sokağına sırtını dayamış sinagoga gidenler azaldı. Markizpastanesiyse oto yedek parçacısı oldu çoktan. İşte böyle, İstanbul düştü..."

Değişme Tomris Uyar'ın "Filizkıran Fırtınası"na daha örtülü biçimde ödünçleme, eğretileme gibi söz sanatları arasından yansıtılmıştır.

Bugün değişen Beyoğlu bir yaradır. Yazarlar eski Beyoğlu'ndan da yakınıyorlar, onun barındırdığı kötülükleri deşip ortaya çıkarıyorlardı. Öyleyse yarası kanayan bu İstanbul semtini eski haline getirmek düşünülmemeli bile!..

O, daha değişecek. Biz de değişebilirsek kentimize istediğimiz biçimi verebileceğiz ancak. ■

37. Cannes Film Şenliği

(Devam)

le John Huston da payını aldıktan sonra bu ödülü daha çok hakettiğine inanan Ray'in de eli boş kaldı. En iyi yönetmen ödülü de Tavernier'e verilince Fransızların 1966'dan beri bekledikleri Altın Palmiye'nin yine gelecek bahara kaldığını anladık.

Seçici kurul, ödülleri önemli filmlere vermişti ama yanlış filmlere. Hangi ödülün, hangi filme verilmesi gerektiğini pek düşünmemiş, beğendiği filmlerin karşısına eline hangi ödül geldiyse koymuştu.

En iyi erkek oyuncu ödülünü aynı filmin, Mario Camüs'nün "Aziz Masumlar"ın iki dev oyuncusu Fransisco Rabal ve Alfredo Landa'ya paylaştırarak, jüri ender olumlu ödüllerinden birini vermişti ama biz yine de Albert Finney'in "Volkan'ın Altında" filminde çok iyi bir oyun çıkardığını yinleyelim. Fakat bu usta oyuncunun '84 Berlin Şenliği'nde "The Dresser" filminde ödüllendirildiğini anımsayarak, jürinin kararını onaylayalım.

Öte yandan en iyi kadın oyuncu ödülünün Helen Mirren'e nasıl verildiğini anlayamadık. İrlanda filmi "Cal"de yardımcı kompozisyon sayılacak bir rolde, üstelik çok sıradan ve yorumsuz oynayan bir kadın oyuncunun, nasıl ödüllendirildiğini kavrayamadık. Bir çırpıda Helen Mirren'den daha çok ödül hakeden Ray'in filminin başoyuncusu Sumitra Çatırcı, Gürcistan Sosyalist Cumhuriyeti filminin başoyuncusu Darecan Harşladze, hatta Yeni Zelanda filminin başoyuncusu Penelope Stewart vardı. Fransız eleştirmenlerden, Jane Birkin diyenler olduysa da, kimse "Korsan" filminin ödül almasına yanaşmadığı için bu istek biraz gerçek dışıydı.

Fakat jüri bizce en büyük gafını yaparak Angelopulos'u bir yana koyup Büyük Jüri Ödülü'nü, Metzoros'un şematik ve akademik filmi "Günlük"e verdi. Politik bir seçim.

Her ne denli Altın Palmiye'yi Wim Wenders'in "Paris - Teksas" filmine vererek olumlu bir seçim yaptıysa da, ödüllerin tümü herkeste bir hoşnutsuzluk, ağızlarda kekremsi bir tad bıraktı. Tek olumlu yanı, dört "ilk" filme yer verilmesi olan yarışmalı bölüm, genel görünümüyle de, jürinin seçimine koşut bir yassılıktaydı.

Halûk Öztürk Atalay:

"Beyoğlu'na eski saygınlığını kazandırmak istiyoruz. Çalışmalarımızı bu yolda sürdürüyoruz"

Beyoğlu, Belediye Başkanı Halûk Öztürk Atalay, Beyoğlu'na çağdaş bir görünüm vermek, bu beldeyi geliştirip güzelleştirmek amacıyla bir kampanya açtı. Çeşitli kültür ve bilim adamlarıyla Beyoğlu esnafının katkılarıyla yürütülecek kampanyayla ilgili olarak Atalay ile yapılan söyleşiyi sunuyoruz.

"Beyoğlu'nu Güzelleştirme Kampanyası" konulu girişiminiz hakkında bilgi verir misiniz?

Beyoğlu denildiğinde, akla gelen ilk bölge Tünel'den Taksim Meydanı'na değin uzanan İstiklal Caddesi'dir. Bu cadde, aynı zamanda Anadolu'dan İstanbul'a gelen turist halkın da ilk uğrak yeridir. Ancak son yıllarda İstiklal Caddesi özelliğini yitirme durumuyla karşı karşıyadır. Alışveriş merkezi artık Beyoğlu'ndan Osmanbey'e kaydı. Derli topluluğuyla uygun bir alışveriş merkezi konumundaki İstiklal Caddesi, bugün insana huzur ve güven vermeyen niteliğiyle itici bir hale geldi. Alışveriş için söz konusu olan bu durum, sinema-tiyatro, vb. kültürel alanlar için de geçerli.

İş başına gelir gelmez, Beyoğlu'na eski saygınlığını kazandırmak amacıyla girişimlerde bulunduk. Beyoğlu esnaflarına birer mektup göndererek, Beyoğlu'nu nasıl güzelleştirebileceğimiz konusunda öneriler ve bu önerileri gerçekleyebilmek için de maddî olanaklar getirmelerini istedik. Bu girişimimizi Beyoğlu esnafı olduğu kadar, bize yardımcı olacak basın ve öğretim üyeleri de olumlu karşılayınca, kampanya kendiliğinden başlamış oldu. Komiteler oluşturuldu, toplantılar başladı.

Burada hemen belirtmeliyim: Beyoğlu'nu güzelleştirmede, merkez İstiklal Caddesi olarak görünmekle birlikte, amacımızda Kasımpaşa, Dolapdere'den Fındıklı'ya, tüm gecekondu bölgelerini kapsayan bir alan söz konusu. Nüfusun yarısını oluşturan bu bölge halkına altyapısı, imarı, vb. ile modernliği taşıma yolunda da çaba göstereceğiz.

Bu kampanyayı yürütecek komiteler nasıl oluşturuldu?

İki grupta oluşturduk komiteleri. Birinci grup —ki bu grubu Teknik Komite olarak adlandırıyoruz— Beyoğlu'nu güzelleştirmek için neler yapılmalı, sorusunun yanıtını araştıracak, öneriler getirecek. Bu komitede Prof. Kemal Ahmet Aru, Prof. Tarık Zafer Tunaya, Haldun Taner, Kayhan Türköz, Doğan Şahin ve Halûk Baysal var.

Bu kampanyayı başlatırken, Beyoğlu'nu güzelleştirmeli, İstiklal Caddesi'ni ıslah etmeli, ancak bu çalışmalarda belediyeye hiçbir maddî külfet yüklememeli, diye düşünüyorduk. Bu amaçla Uygulama Komitesi'ni oluşturduk. Bu komitede Vitali Hakko, Mehmet Müderrisoğlu, Osman Türkmenoğlu, Suudi Atlas, Ertuğrul Saygılı, Edip Demirci gibi adlar var.

Çalışmalar, Teknik Komite'nin saptayacağı girişimlerin, Uygulama Komitesi'nin parasal desteği ve belediyenin de sağlanan malzemelerle götüreceği hizmetle gerçekleştirilecek. Yani belediye bu işin parasal yönüne hiç karışmayacak.

İlk aşamada ne gibi çalışmalar yapıldı, kısa vadede hangi değişiklikler düşünülüyor, bu kampanya çerçevesinde?

Tünel'den Taksim'e değin tüm tretuvarların onarılması, İstiklal Caddesi'ndeki tüm binaların aynı renge boyanması, sahipsiz binaların değerlendirilmesi, İstiklal Caddesi'ne açılan tüm ara sokakların asfaltlanması, tabelalara çekidüzen verilmesi, cadde üzerinde modern tuvaletlerin oluşturulması, caddenin seyyar satıcılardan arındırılması, iki taraflı olarak Tünel'den Taksim'e değin çiçeklendirilmesi ilk aşamada gerçekleştirilmesi amaçlanan işler olarak belirlendi.

Teknik Komite'nin önerisine uygun olarak, tretuvarların onarımı için 15 bin plaka alındı. Binalar için renk tespiti ve çiçeklerin niteliği de belirlenme aşamasında. Seyyar satıcıların İstiklal Caddesi'ne girmelerini önlemek amacıyla da, gerekirse polisle işbirliği yapmayı düşünüyoruz.

Daha önce de söylediğim gibi, bu konudaki parasal desteğimiz Uygulama Komitesi. Beyoğlu'na eski güzelliğini ve saygınlığını kazandırmanın, ne denli olumlu bir reklam aracı olacağını biliyor, Beyoğlu esnafı. Bu arada arazöz, yıkama makinesi, vb. araçları da yine esnafın katkılarıyla ve bu kampanya çerçevesinde sağlayacağız.

Beyoğlu'nun alışveriş merkezi olmaktan öteye, bir kültür merkezi olma özelliği de var, ya da vardı. Bunu yeniden kazandırmak için ne gibi girişimler söz konusu?

Gerçekten de Beyoğlu, bugün porno filmlerle sarılmış ve Türk toplumuna aykırı bir bölge haline gelmiştir. İstiklal Caddesi'nde dolaşan bir karıkocadan, erkek hanımının afişlere bakıp bakmayacağının tedirginliği içindedir, hep. Öncelikle porno film gösteren sinemalar disipline edilecek. Cadde üzerindeki porno afişler yasaklanacak, sansürden geçmemiş parçaları film arasına ekleyen sinemalar, sıkı bir denetimle saptanacak ve gerekirse süresiz kapatılacaktır.

Bir de, İstiklal Caddesi'nin taşıt trafiğine kapatılması girişiminden söz ediliyor. Bu konuda çalışmalar yapılıyor mu?

Üç yıl sonra Şişhane - Kasımpaşa - Dolapdere - Taksim yolu trafiğe açılacak. Bu yolun açılmasıyla birlikte, İstiklal Caddesi 10.00-18.00 saatleri arasında toplu taşımacılık dışındaki trafiğe kapatılacak. Daha uzun vadede, toplu taşımacılık dahil tüm trafiğin o yola kaydırılması ve İstiklal Caddesi'nin yayaların yolu olarak düzenlenmesi düşünülüyor. Bu arada, Tünel'den Taksim'e yayalardan hızlı olmayan süslü, çıngıraklı tramvayların çift yönlü olarak çalıştırılması, böylece tarihî Beyoğlu'nun önemli özelliklerinden birinin geri getirilmesi de amaçlarımız arasında yer alıyor.

Tarihî Beyoğlu'na yönelik bu girişimin yanı sıra, modernleşmeye yönelik girişimlerimiz de var. Örneğin Karaköy-Tünel metrosunun, Taksim'e değin ulaşan ikinci bir kanalının oluşturulması. Bu kanalın vardığı alanın ise en az 500-600 dükkânlık Taksim Yeraltı Çarşısı olarak düzenlenmesi. Tüm, bu düşünülenler uzun incelemeler sonucu gerçekleştirilebilecek. Bu konuda çalışmalara başladık. Desteğini sağlayabileceğimiz uzman ülkelerden, örneğin, bir Fransa, bir Avusturya'dan katkılar istenebilir.

BÜLENT BERKMAN

ORWOCHROM

UT 18

50 ASA RENKLİ SLAYT FİLM

ORWO Film

darfilm a.ş.

İSTANBUL Yeniçarşı Cad Billez Han No 40 Galatasaray Tel 144 75 00 - 145 68 45 - 145 79 67 Teleks 24 566
ANKARA Tuna Cad Çanakçı Han No 11 Kat 2 Kızılay Tel 31 41 40 Teleks 42 583

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi